Handleiding

ketenbeleid – deel 1

Stappenplan ketenbeleid

Inhoud

	Voorwoord	**5**
	Stappenplan ketenbeleid	**7**
1	**Ketenbeleid opstellen en implementeren**	**9**
1.1	Kaders van het ketenbeleid	9
1.2	Indeling van deel 1 van de handleiding ketenbeleid	11
2	**De plan-fase**	**13**
2.1	Opzet lokale werkgroepen en uitvoeringsstructuur	13
2.2	Keten in kaart brengen	17
2.3	Beleidsnota ketenbeleid formuleren	19
2.4	Samenvattend: procesaanpak van de plan-fase	22
3	**De do-fase**	**23**
3.1	Publiek draagvlak voor de aanpak van keten creëren	23
3.2	Toezicht op keten	25
3.3	Handhaving van het ketenbeleid	30
3.4	Alternatieven voor het stimuleren en ontwikkelen van keten	32
3.5	Samenvattend: procesaanpak van de do-fase	35
4	**De check-fase**	**37**
4.1	Evaluatie van het ketenbeleid	37
4.2	Evaluatie van het toezicht en de handhaving van keten	38
4.3	Evaluatie van de aanwezigheid van alternatieven voor jongeren	40
4.4	Evaluatie van het publiek draagvlak	41
4.5	Samenvattend: procesaanpak van de check-fase	42
5	**De act-fase**	**43**
5.1	Ketenbeleid bijstellen	43
5.2	Ketenbeleid inbedden in het gemeentelijke beleid	43
5.3	Samenvattend: procesaanpak van de act-fase	44
	Bijlagen	
1	Keetreglement	45
2	Registratieformulier controle keten	49
3	Registratieformulier gesloten keten	53

Voorwoord

Hokken en keten vormen een belangrijk aandachtspunt in het alcoholbeleid van het kabinet. In de afgelopen jaren hebben de hokken en keten in Nederland een prominente plaats gekregen op de politieke agenda, als gevolg van de groeiende maatschappelijke onrust omtrent het gedrag van jongeren in keten. Met name het overmatige alcoholgebruik in hokken en keten baart zorgen. Maar ook het gebrek aan naleving van geldende wet- en regelgeving (zoals bouw- en milieuvoorschriften en de Drank- en Horecawet) in een groot deel van de hokken en keten kan tot gevaarlijke situaties leiden.

Gemeenten hebben het beste zicht op de lokale problematiek en hebben daarom de regie bij het kiezen van een passende aanpak van schadelijk alcoholgebruik in hokken en keten. Bovendien krijgen gemeenten binnenkort het toezicht op de Drank- en Horecawet en een aantal andere bevoegdheden om de aanpak van schadelijk alcoholgebruik beter mogelijk te maken. Gezien de aard en de omvang van het probleem, wil het kabinet dat wordt opgetreden tegen hokken en keten. Ketenbeleid vormt een essentieel onderdeel van het lokaal alcoholbeleid. Toch zijn er nog te weinig gemeenten die daadwerkelijk aan de slag gaan met de aanpak van hokken en keten en daartoe specifiek beleid ontwikkelen.

Ik roep gemeenten op om actief ketenbeleid te voeren en hokken en keten die niet aan de wettelijke en nadere gemeentelijke voorschriften voldoen te sluiten. Met deze publicatie wordt gemeenten een handleiding geboden om lokaal ketenbeleid te formuleren en te implementeren. Naast een stappenplan bevat de handleiding onder andere praktijkvoorbeelden van gemeenten die al aan de slag zijn met het ontwikkelen van hokken en ketenbeleid, het bestuurlijk-juridisch kader voor de aanpak van hokken en keten en definities van de verschillende soorten hokken en keten. De insteek daarbij is dat er meer eenduidigheid komt in de toepassing en handhaving van de geldende wet- en regelgeving.

De handleiding wordt u mede namens de ministers van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en voor Jeugd en Gezin aangeboden. Ik wil graag de leden van de werkgroep hokken en keten, bestaande uit vertegenwoordigers van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, de Voedsel en Warenautoriteit, STAP (het Nederlands Instituut voor Alcoholbeleid), het Trimbos-instituut, het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid en de VROM-inspectie, bedanken voor hun commentaar en suggesties bij het ontwikkelen van deze handleiding.

Ik ga ervan uit dat deze handleiding een nuttige bijdrage zal leveren aan het actief ontwikkelen, implementeren en handhaven van ketenbeleid.

DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES,

Mevrouw dr. G. ter Horst

Stappenplan ketenbeleid

Het stappenplan

Dit stappenplan is onderdeel van de handleiding ketenbeleid. De handleiding is uitgebracht door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, in samenwerking met het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en het ministerie voor Jeugd en Gezin, om gemeenten te ondersteunen bij het ontwikkelen en uitvoeren van het ketenbeleid. Het stappenplan omvat kort en bondig de belangrijkste stappen die per fase gezet kunnen worden voor een succesvol ketenbeleid.

1. Ketenbeleid opzetten (plan-fase)

- Bepaal welke bestuurder en ambtenaar trekkers van het ketenbeleid worden (§ 2.1)
- Stel een startnotitie ketenbeleid op (§ 2.1)
- Formeer een multidisciplinaire werkgroep ketenbeleid (§ 2.1)
- Inventariseer de aard en omvang van de ketenproblematiek (§ 2.2)
- Stel een beleidsnota integraal ketenbeleid op met concrete doelen(§ 2.3)

2. Ketenbeleid uitvoeren (do-fase)

- Informeer de inwoners van de gemeente en de professionals periodiek over het ketenbeleid (§ 3.1)
- Categoriseer de keten en bepaal een interventiestrategie per type keet (§ 3.2)
- Organiseer de uitvoering van het toezicht op keten (§ 3.2)
- Voer het toezicht uit aan de hand van de eerder bepaalde interventiestrategie (§ 3.3)
- Inventariseer de bestaande vrijetijdsbestedingen en -behoeften van de keetbezoekers (§ 3.4)
- Realiseer en stimuleer alternatieve vrijetijdsbestedingen (§ 3.4)

3. Ketenbeleid evalueren (check-fase)

- Evalueer de uitvoering en resultaten van het ketenbeleid (draagvlak, toezicht en handhaving en aanbod alternatieven), onder meer aan de hand van de voorafgestelde doelen (§ 4.1 t/m § 4.5)

4.Ketenbeleid verankeren (act-fase)

- Pas het ketenbeleid aan op basis van de evaluaties (§ 5.1)
- Integreer het ketenbeleid in het reguliere gemeentelijke gezondheids-, alcohol-, jeugd- of veiligheidsbeleid (§ 5.2)

1 Ketenbeleid opstellen en implementeren

1.1 Kaders van het ketenbeleid

Een keet is een ontmoetingsplek veelal opgezet voor en door jongeren, die daar één of meer keer per week samenkomen voor de gezelligheid. Er zijn vele benamingen die gebruikt worden om de zelfgecreëerde ontmoetingsplekken te benoemen. Keten en hokken zijn de meest gangbare termen. Een keet staat meestal los op een erf en wordt daar speciaal voor het doeleinde van keetbezoek neergezet en een hok bevindt zich vaak in een bestaande locatie (bijvoorbeeld een omgebouwde schuur of kippenhok). Ook (sta)caravans, schuren, duinen, bunkers, hutten, honken, stallen, containers, kassen, schaftwagens, (hooi)zolders en (wagen)loodsen zijn voorbeelden van gebruikte (regionale) termen. Keten is echter de meest voorkomende term voor het fenomeen en zal daarom in deze handleiding gebruikt worden.

Het alcoholgebruik in keten is een van de meest in het oogspringende karakteristieken van keten. Er wordt bovengemiddeld veel gedronken door keetbezoekers, waardoor er schade wordt gedaan aan de gezondheid van de keetbezoekers en daarmee indirect aan de maatschappij. Het Nederlandse alcoholbeleid is erop gericht om schadelijk alcoholgebruik te voorkomen, alsmede het starten met drinken op jonge leeftijd en de impact van alcohol op de maatschappij terug te dringen. Het bestaan van keten is dus niet in lijn met het landelijke alcoholbeleid en daarnaast heeft het kabinet als doelstelling om de gedoogcultuur in Nederland terug te dringen. Het ligt in de lijn van de verantwoordelijkheden van gemeenten om lokaal ketenbeleid te ontwerpen, waarin bijvoorbeeld wordt ingezet op het signaleren en monitoren van keten, het consequent handhaven van wet- en regelgeving, het creëren van alternatieve vrijetijdsbestedingsmogelijkheden voor jongeren en het realiseren van politiek en publiek draagvlak voor het gemeentelijke ketenbeleid.

Er zijn drie typen keten te onderscheiden. Deze keten onderscheiden zich op de criteria: toegang tot de keet en de verstrekking van alcohol tegen betaling. In de praktijk zullen deze drie typen keten elkaar overlappen (zie figuur 1.1.)

- **Huiskamerkeet.** In een huiskamer, zolder of garage in het huis van een van de groepsleden, komt een kleine groep vrienden bijeen. De drank wordt uitgedeeld door de gastheer of meegebracht door de leden zelf (bijvoorbeeld door middel van een roulatiesysteem)
- **Buurtketen.** De meeste Nederlandse keten vallen in deze categorie. Een groep vrienden komt bijeen in de keet die meestal op privéterrein staat. Drankjes en andere consumpties worden afgerekend door middel van directe betaling, een ‘pot’, bonnen-, muntjes- of pasjessysteem of een streeplijst

- **(Semi-) commerciële keet.** In deze keten komen grote groepen jongeren bijeen, waar alcohol tegen een winstgevend tarief wordt aangeboden. De keet is zeer goed uitgerust en oogt als een verkapt horecabedrijf (met een professioneel ogende bar en kassa).

Figuur 1.1: Soorten keten

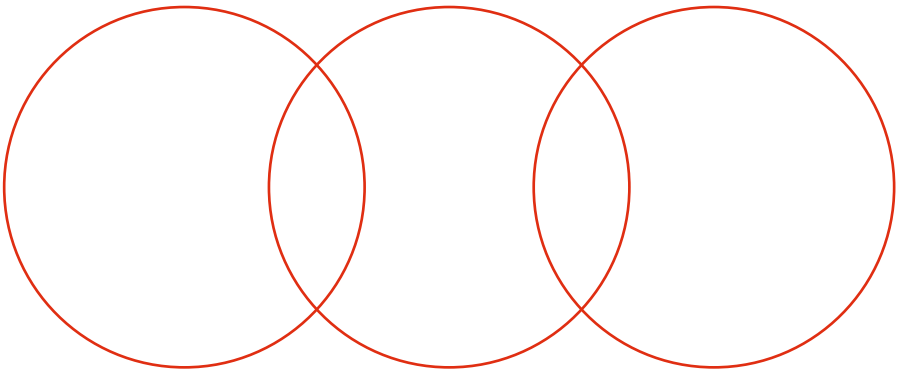

Huiskamerkeet
- vriendengroep
- kleinschalig
- eigen drank
- niet structureel

Buurtkeet
- vriendengroep
- kleinschalig
- tegen betaling
- structureel

(Semi-) commerciële keet
- vriendengroep + anderen
- grootschalig
- tegen betaling
- structureel
- ingericht als café
- promotie

Gemeenten hebben de ruimte om lokaal het meest passende ketenbeleid te ontwikkelen, op basis van de analyse van het aantal en het type keten dat in de gemeente staat. Er wordt een actieve aanpak van gemeenten verwacht, waarbij (semi-) commerciële keten en bij voorkeur ook nieuwe keten worden gesloten. Bij buurtketen volgt sluiting of een overgangsperiode, van bijvoorbeeld twee jaar, waarin een buurtkeet wordt omgevormd tot een legale huiskamerkeet. Gedurende deze overgangsperiode kunnen door gemeenten nadere (gedrags)regels worden gesteld aan buurtketen. Deze nadere regels moeten voortvloeien uit het gemeentelijke keetbeleid en de wet- en regelgeving (zoals voorschriften voor brandveiligheid en eisen op basis van de Drank- en Horecawet). Als deze buurtketen de nadere regels niet naleven, worden deze alsnog gesloten.

Huiskamerketen zijn de enige keetvorm die bestaansrecht heeft binnen de bestaande wet- en regelgeving. Deze variant is toegestaan op grond van de bepalingen van de Drank- en Horecawet. In deze situatie dient nog wel te worden voldaan aan de eisen met betrekking tot de brandveiligheid en ook moet de keet binnen de kaders van het bestemmingsplan vallen.

1.2 Indeling van deel 1 van de handleiding ketenbeleid

De handleiding ketenbeleid heeft een indeling die past bij de beleidscyclus van het ontwerpen en evalueren van beleid. De PDCA-cirkel is een afkorting die staat voor de vier stappen die in een beleidscyclus worden doorlopen: de plan-fase (plannen), do-fase (uitvoeren), check-fase (evalueren) en act-fase (bijsturen). In de hoofdstukken 2 tot en met 5 wordt steeds een stap in de cirkel uitgewerkt. Daarnaast zijn er ter illustratie elementen van de aanpak van een aantal gemeenten dat lokaal ketenbeleid voert als praktijkvoorbeeld opgenomen in deze handleiding. In de bijlage zijn praktische formulieren toegevoegd ter ondersteuning van het praktijkproces.

De vier centrale doelstellingen van het lokale ketenbeleid zoals deze in de handleiding worden beschreven kunnen ieder weer uitgesplitst worden in subdoelstellingen. Elke gemeente zal een eigen operationalisatie van de centrale doelstellingen maken, om deze toe te snijden op de lokale situatie. Alle (sub)doelstellingen in deze handleiding worden SMART geformuleerd.

2 De plan-fase

De plan-fase is de eerste fase in het proces om tot lokaal ketenbeleid te komen. In de planfase stelt de gemeente, aan de hand van een inventarisatie van de lokale keetproblematiek en de toetsing aan wet- en regelgeving, een beleidsplan op waarin wordt opgenomen welke resultaten men wil bereiken. De beoogde resultaten van het ketenbeleid worden in samenspraak met keetpartners gedefinieerd aan de hand van SMART doelstellingen. In deze handleiding wordt aangenomen dat zowel een gemeente als de keetpartners een actieve houding hebben in het beperken van de omvang van het aantal keten en de toegang tot keten in de gemeente. Dit om de blootstelling van jongeren aan gezondheids- en veiligheidsproblemen te beperken. Ook wordt er een actieve medewerking van keet- en grondeigenaren verwacht.

In dit hoofdstuk worden de verschillende stappen doorlopen om tot een lokaal ketenbeleid en een inventarisatie van de keetproblematiek te komen. De tekst geeft een blauwdruk van de processtappen, documenten en formulieren die gebruikt kunnen worden bij de ontwikkeling van het ketenbeleid.

2.1 Opzet lokale werkgroepen en uitvoeringsstructuur

Binnen de gemeente zal het onderwerp keten in de portefeuille van een bestuurder en ambtenaar terecht komen. Zij hebben de taak om intern hun collega's op aanpalende beleidsterreinen te informeren over en betrekken bij de ontwikkeling van het ketenbeleid. Zij hebben, naast een inhoudelijke taak, vooral een procesrol: het regisseren en aanjagen van de ontwikkeling van en besluitvorming omtrent het ketenbeleid.

Uit de praktijk

- In Ede is de burgemeester eindverantwoordelijk voor het ketenbeleid. Daarnaast is de wethouder Gezondheidszorg verantwoordelijk voor het alcoholbeleid. Het ketenbeleid in Ede is gericht op het aanpakken van de keten die de wet- en regelgeving overtreden. Het kan hierbij gaan om wetgeving gericht op de openbare orde, ruimtelijke ordening en op het gebied van de Drank- en Horecawetgeving.
- In de gemeente Dongeradeel is de wethouder Jeugd verantwoordelijk voor het ketenbeleid. Dongeradeel wil met het ketenbeleid bereiken dat de positieve kanten van de keten bewaard blijven: het ontwikkelen van eigen initiatief bij de jeugd, het gezellig samenkomen van de jeugd en het beperken van de overlast op straat. Daarnaast wil de gemeente de negatieve aspecten van de keten inperken: overmatig alcoholgebruik door jongeren en verblijf in onveilige ruimtes. Daarom is besloten legale, veilige alternatieven te bieden voor de bestaande keten. Deze legale jeugdonderkomens richten zich op jongeren van 12 tot 16 en

16 jaar en ouder. De oudere jeugd krijgt de ruimte en verantwoordelijkheid zelf invulling te geven aan de inrichting en activiteiten van de honken. In een aantal kernen zijn al legale honken. Waar mogelijk wordt daar gebruik gemaakt van of aangesloten bij al bestaande jeugdhonken. Waar dat niet het geval is of wanneer dat niet mogelijk is, wordt op kosten van de gemeente een legaal honk neergezet. De bedoeling is om dat uiterlijk in 2010 realiseren.

- In de gemeente Staphorst is één wethouder verantwoordelijk voor het ketenbeleid. Deze wethouder heeft onder andere handhaving in zijn portefeuille. Voor de uitvoering en handhaving zijn de projectleider ketenbeleid (afdelingshoofd bestuursondersteuning) en een voor dit doel aangestelde handhaver verantwoordelijk. Staphorst heeft in 2007 een nota ketenbeleid opgesteld: 'beleidsnotitie de keten in beeld'. Deze is te vinden op de internetsite van de gemeente.
- Binnen de gemeente Zwartewaterland is er een gedeelde bestuurlijke verantwoordelijkheid voor het ketenbeleid. De burgemeester is verantwoordelijk voor het deel dat te maken heeft met de openbare orde en veiligheid (OOV) en de wethouder Jeugd voor de overige onderdelen. Dit betekent dat er ook ambtenaren van deze twee afdelingen betrokken zijn bij het ketenbeleid.

Het proces van initiatief nemen voor het ontwikkelen van ketenbeleid tot het accorderen van de beleidsnota ketenbeleid is samengevat in figuur 2.1. De stappen die worden genomen in het realiseren van samenwerking en consensus over het beleid zijn weergegeven in de linkerkolom. In de middelste kolom is aangegeven op welke momenten in het proces keetpartners betrokken worden. In de rechterkolom zijn enkele bijzonderheden over de rol van de verantwoordelijke bestuurder en ambtenaar weergegeven. Zij hebben een belangrijke rol, omdat zij de ambassadeurs van het ketenbeleid in de gemeente zijn. Ze hebben daarmee de taak om politiek en ambtelijk draagvlak voor het ketenbeleid te creëren en de besluitvorming te regisseren.

Figuur 2.1: Stappenplan van initiatief voor ontwikkeling ketenbeleid tot het accorderen van de beleidsnota

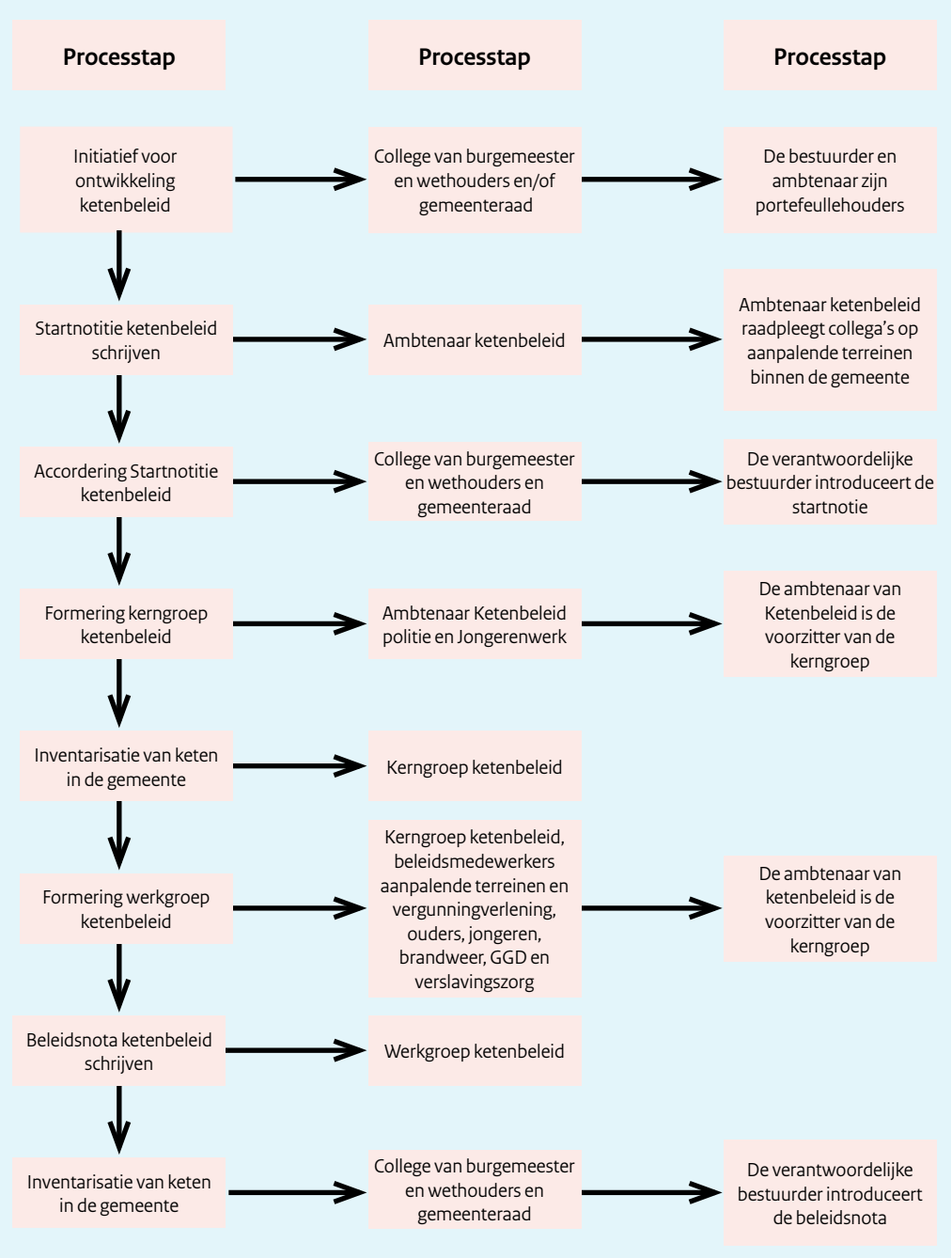

De eerste te doorlopen stap van de ambtenaar ketenbeleid is het schrijven van een startnotitie. Deze wordt geschreven op eigen initiatief of naar aanleiding van een verzoek van de verantwoordelijke bestuurder. Een startnotitie ketenbeleid geeft in een aantal pagina's het nut en de noodzaak voor de ontwikkeling van lokaal ketenbeleid weer. De startnotitie bevat een overzicht van het kader waarbinnen het ketenbeleid vormgegeven zal worden, de globale doelstellingen van het ketenbeleid, de lokale keetpartners en een stappenplan en planning voor de totstandkoming van het lokale ketenbeleid. Wanneer er nog niets bekend is over keten in de gemeente, kan in deze fase ook al gestart worden met een inventarisatie. De startnotitie heeft als doel (een meerderheid van) het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad te overtuigen van de aanpak van het lokale ketenbeleid.

Aan de hand van dit schema wordt duidelijk dat de gemeente niet alleen staat in de aanpak van de keetproblematiek. Actieve keetpartners die zich bezighouden met het opstellen en uitvoeren van het ketenbeleid zijn in ieder geval de verschillende gemeentelijke beleidsterreinen die raken aan de keetproblematiek, de politie, brandweer, jeugdwerkers, GGD en instellingen voor verslavingszorg. Ook jongeren en ouders hebben echter hun mening over de aanpak van keten en de alternatieven voor vrijetijdsbesteding die eventueel ontwikkeld worden. Zij zouden daarom ook een actieve rol in het beleidsproces kunnen hebben. Al deze partners hebben een plaats in de werkgroep ketenbeleid. Het ketenbeleid zal meer kans van slagen hebben als het uitvoerbaar is en wordt gedragen worden door alle partijen die bij de uitvoering van het beleid betrokken zijn. De werkgroep ketenbeleid draagt bij aan de daadwerkelijke invulling van het lokale ketenbeleid dat de ambtenaar ketenbeleid optekent in de beleidsnota ketenbeleid. Wanneer de beleidsnota ketenbeleid gereed is, dan kan deze eventueel voorgelegd worden aan de toezichthouder voor advies over de haalbaarheid van de geformuleerde toezicht- en handhavingsmaatregelen.

Voorafgaand aan de formering van de werkgroep ketenbeleid, is het aan te raden om een kerngroep ketenbeleid op te zetten. In de kerngroep ketenbeleid zitten vertegenwoordigers van de gemeente, de politie en het jongerenwerk. Voor jongeren en ouders is ook een mogelijke rol weggelegd in de werkgroep, ook op andere terreinen kan een actieve bijdrage van hen verwacht worden. Van de keet- of grondeigenaar (in de meeste gevallen is de grondeigenaar de ouder van de jongere die het initiatief voor het oprichten van de keet heeft genomen) wordt een aantal zaken verwacht. Het Trimbos-instituut heeft hiervoor een handreiking en gedragscode voor ouders van keetbezoekers ontwikkeld.
De kerngroep wordt bewust klein gehouden, om de communicatie en besluitvorming bijzonder effectief en efficiënt te laten verlopen. Deze drie organisaties kunnen door intensief samen te werken in een korte tijd een inventarisatie van het aantal keten in de gemeente bewerkstelligen. Voor de inventarisatie van de keten wijst de kerngroep een lokale toezichthouder aan. Dit kan bijvoorbeeld een BOA (Buitengewoon Opsporingsambtenaar) of wijkagent zijn. Vaak is een van deze partijen in de loop der tijd al in de rol van lokale toezichthouder gegroeid of kunnen zij makkelijk in deze rol stappen.

2.2 Keten in kaart brengen

Voor de ontwikkeling van effectief ketenbeleid is een goede lokale probleemanalyse nodig. De keten kunnen in kaart gebracht worden door op gestructureerde wijze informatie te verzamelen over de locatie, de activiteiten en de bezoekers van de keten. In bijlage 2 is een inventarisatieformulier opgenomen, dat gebaseerd is op het formulier dat de VWA en sommige gemeenten al gebruiken. De gegevens over de omvang van de keetproblematiek vormen het uitgangspunt voor het ketenbeleid, maar zijn daarnaast ook een middel om draagvlak voor het ketenbeleid te creëren in de politiek en onder burgers. Door jaarlijks de inventarisatie te herhalen kan de ontwikkeling van de problematiek gevolgd worden en hiermee behulpzaam zijn aan de effectiviteit van het beleid. Dat wil echter niet zeggen dat er tussentijds geen aandacht voor keten hoeft te zijn. De effectiviteit van het ketenbeleid wordt versterkt als de ambtenaar ketenbeleid de dynamiek rondom de keten nauwgezet volgt. Het is van belang dat deze daarbij geïnformeerd wordt door de lokale toezichthouder en keetpartners over signalen die zij opvangen in hun organisaties, bij het bezoek aan keten en door contacten met burgers.

De kans dat keten zich zelf melden bij de gemeente is klein wanneer zij de kans gering achten dat ze ooit ontdekt worden. De gepercipieerde pakkans kan echter vergroot worden door een actief opsporingsbeleid van keten door de gemeente, naast een continue en duidelijke communicatie over de acties van de gemeente en de verantwoordelijkheden van de keeteigenaren voor het aanmelden van hun keet.

Aanvullende onderzoeksmethoden zijn het scannen van het internet, het raadplegen van politie(gegevens) of jongerenwerkers. Soms is het mogelijk om gebruik te maken van jongeren die keten observeren. Omdat keten gesloten netwerken zijn is dit echter moeilijk te realiseren.

Een eerste inventarisatie van keten verricht de lokale toezichthouder in opdracht van de kerngroep ketenbeleid. De lokale toezichthouder kan zijn zoektocht op het internet starten, waar websites, YouTubefilmpjes en Hyvespagina's van keten te vinden zijn. Daarnaast kan de toezichthouder keetpartners vragen of zij bekend zijn met de locatie van keten en eventueel zijn oor te luister leggen op straat, bij de lokale krant en op het internet. Op de dagen waarop de keten het meest bezocht worden (vrijdag- en zaterdagavonden), kan de lokale toezichthouder observeren waar jongeren verzamelen en naar welke plekken ze rijden. Omdat keten over het algemeen een gesloten bezoekersgroep kennen, is het niet mogelijk om als toezichthouder ongemerkt een keet te bezoeken. De beste kans is op vrijdag- en zaterdagavond tussen 21.00 en 23.00 uur. Overdag kan de lokale toezichthouder dan terugkomen om de grondeigenaar en de initiatiefnemer van de keet te vragen naar de details van de keet en om hen te informeren over de verantwoordelijkheid om de keet te registreren bij de gemeente. Naar aanleiding van dit gesprek of na aanmelding door de keeteigenaar zelf wordt dan een afspraak gemaakt met de keet- en grondeigenaar voor een eerste inspectie en

registratie van de keet op locatie. Het is aan te raden om een kadastrale tekening van het terrein en een fototoestel mee te nemen, zodat de locatie van de keet goed vastgelegd kan worden. Om de keet daadwerkelijk te betreden is toestemming nodig van de eigenaar.

Uit de praktijk

- Staphorst bevindt zich nu in de inventarisatiefase van het beleid. De inventarisatie wordt gedaan door de handhaver die voor de uitvoering van het ketenbeleid is aangesteld. Staphorst benadrukt dat een goede inventarisatie niet gemakkelijk is. Om de keten te inventariseren, heeft Staphorst allereerst in eigen kring geïnformeerd naar de locatie van keten (bij medewerkers gemeente, politie, jeugdouderlingen, multidisciplinair team). Veel van de informatie van deze partijen blijkt verouderd of het delen van informatie blijkt lastig te zijn. Zo hebben jongerenwerkers kennis van keten, maar hebben zij tevens met de wethouder afgesproken dat zij niet verplicht zijn te melden waar de keten zich bevinden. Dit brengt volgens hen namelijk hun vertrouwenspositie bij de jongeren in gevaar. De eerste inventarisatie leverde vermoedens van 16 keten op. Vervolgens is besloten een brief te sturen aan alle huishoudens waar jongeren tussen de 12 en 25 jaar ingeschreven staan. Dit leverde nog eens 15 keten op. Daar kwamen nog 6 keten bij waarvan het vermoeden bestond dat ze al gesloten waren. In totaal heeft de inventarisatie daarmee 37 vermoedelijke locaties van keten opgeleverd. De handhaver gaat nu na of ze nog bestaan en of ze aan de regels voldoen. Hij gaat eerst bij de actieve keten langs. In totaal zijn er 14 locaties waarvan Staphorst vermoedt dat ze niet meer actief zijn. Staphorst vermoedt daarmee dat 23 keten van de lijst nog wel actief zijn. De handhaver meldt dat het mogelijk is dat een aantal keten zich niet heeft gemeld, waarschijnlijk uit angst dat ze moeten sluiten. Persoonlijk contact met de keetbezoekers en eigenaren vindt Staphorst heel belangrijk. De handhaver zoekt daarom contact met zowel de eigenaar als de beheerder van de keet. De eigenaar is vaak een ouder: de eigenaar van het perceel. De jongere is de beheerder. De handhaver heeft nu 16 actieve keten bezocht. Hij bezoekt de keten vaak na 17.00 uur. Het blijkt soms moeilijk om afspraken te maken met de jongeren, maar na een beetje doorzetten lukt het meestal wel.
- Om in Dongeradeel de bestaande keten in beeld te krijgen, is in het najaar van 2005 een werkgroep ingesteld die bestaat uit de burgemeester, wethouder Jeugdzaken, politie, brandweer, jongerenwerk, Wijkbeheer, Ruimtelijk Ordening, Juridische Zaken en Welzijn. Zij hebben informatie verzameld over bestaande keten. Vooral de medewerker van Wijkbeheer blijkt veel kennis over de keten te hebben. Dit is iemand die in de buitendienst werkt. Hij gaat regelmatig bij de keten langs, niet alleen overdag maar ook 's avonds. Hij heeft daarom regelmatig contact met de jongeren en weet wat er in de keten speelt. Deze taak is niet voor hem bedacht, maar is zo gegroeid. Hij heeft geen handhavende taak, maar is meer een communicatieve schakel. De jongerenwerker heeft een onafhankelijke positie. Het jeugdwerk bestaat in de dorpen uit vrijwilligers. In Dokkum is een professionele stichting werkzaam: ZERO.
  De nulmeting van de keten is gesteld op 1 maart 2006. De keten die zich daarna aanmelden of gesignaleerd worden, worden gezien als illegaal en moeten verwijderd worden.
  Ook uitbreiding van bestaande keten wordt gezien als illegaal. Bij de nulmeting blijkt Dongeradeel 14 illegale jeugdonderkomens te hebben. Deze zijn vooral te vinden in caravans

en containers en staan op zowel openbaar als privéterrein. Bekend is dat er bij deze keten soms sprake is van veel alcoholgebruik en overlast in de vorm van lawaai en ongewenst gedrag. De 14 illegale keten zijn vervolgens afgezet tegen de geldende wet- en regelgeving. Hieruit blijkt dat ze allemaal niet in overeenstemming zijn met de geldende wet- en regelgeving.
Dongeradeel heeft ook bekeken of ze alsnog met een redelijke inspanning voor 2010 kunnen voldoen aan de wet- en regelgeving, bijvoorbeeld door het verlenen van de benodigde vergunningen. Dat blijkt in alle gevallen niet mogelijk. De inventarisatie en het controleren van de legitimiteit hebben ongeveer een half jaar geduurd. De besluiten om over te gaan tot sluiting zijn vervolgens aan de jongeren gecommuniceerd.

2.3 Beleidsnota ketenbeleid formuleren

Gemeenten kennen hun eigen keetproblematiek, waardoor ook het ketenbeleid in elke gemeente anders zal zijn. Hoewel de invulling van het ketenbeleid verschilt, is hieronder een basisindeling van de nota ketenbeleid beschreven die in alle gemeenten gebruikt kan worden.

Uit de praktijk

Gemeenten hebben de mogelijkheid om het ketenbeleid verder te trekken dan hun eigen gemeentegrenzen, zoals dit ook in het regionale alcoholproject 'Laat je niet flessen!' in Zuidoost-Brabant gebeurt. Daar is vanuit dit project door 5 pilot-gemeenten gezamenlijk en in samenwerking met andere partners een regionaal model keetbeleid ontwikkeld. Aan de overige 16 gemeenten is geadviseerd dit te implementeren binnen hun eigen gemeente. Dit om te komen tot een eenduidig en effectief regionaal keetbeleid. Gemeenten kunnen lokaal zelf invulling geven aan het beleid, toegepast op de lokale situatie.

Hoofdstuk 1:Inventarisatie van lokale keten
Het eerste hoofdstuk van de nota geeft een definitie van het fenomeen keten, zoals deze ook in de handleiding ketenbeleid voor gemeenten is beschreven. Daarnaast presenteert dit hoofdstuk de resultaten van de inventarisatie van de lokale keetproblematiek.

Hoofdstuk 2: Gezondheids- en veiligheidsrisico's van keten
In het tweede hoofdstuk van de nota worden de gezondheids- en veiligheidsrisico's van keten en (overmatig) alcoholgebruik beschreven, zoals deze ook in deze handleiding ketenbeleid voor gemeenten zijn gepresenteerd. Aan de hand van de omvang van de problematiek zoals deze in hoofdstuk 1 van de nota is beschreven, wordt de impact van keten in de gemeente duidelijk en daarmee de noodzaak om ketenbeleid te

formuleren. Deze informatie kan aangevuld worden met lokale jeugd-, overlast- en alcoholproblematiekcijfers.

Hoofdstuk 3: Wettelijke en bestuurlijke kaders van ketenbeleid
Het derde hoofdstuk van de nota beschrijft de wettelijke en bestuurlijke kaders van de aanpak van keten, zoals deze ook in deze handleiding ketenbeleid voor gemeenten zijn gepresenteerd. De mogelijkheden voor een gemeente om ketenbeleid te formuleren en uit te voeren worden hiermee afgebakend.

Hoofdstuk 4: Visie en doelstellingen van het ketenbeleid
Het vierde hoofdstuk van de nota motiveert de visie en de doelstellingen van de gemeente op hun ketenbeleid. In deze visie formuleert de gemeente de norm van wat zij acceptabel acht wat betreft het aantal keten, het type keten en het gedrag in keten. In de doelstellingen van het ketenbeleid worden de resultaten die de gemeente wil behalen afgebakend.

Beleidsuitgangspunten die gebruikt kunnen worden
- Ouders, grond- en keeteigenaren zijn verantwoordelijk voor wat er in en om de keet plaatsvindt wat betreft veiligheid en gezondheid van keetbezoekers
- Ouders, grond- en keeteigenaren dienen ondersteund te worden door keetpartners om hun verantwoordelijkheid te kunnen nemen en dragen
- Ouders, grond- en keeteigenaren dienen te handelen naar het gemeentelijke keetreglement waarin onder andere regels zijn opgenomen over toezicht, veiligheid en drankgebruik
- Gemeenteambtenaren mogen geen keet op eigen grond hebben staan, noch keten en keetbezoek op andere wijze actief stimuleren of faciliteren
- Jeugd onder de 16 jaar mag geen alcoholhoudende drank drinken en jeugd onder de 18 jaar mag geen sterke drank drinken in een keet
- De beschikbaarheid van alcohol in de gemeente dient teruggedrongen te worden door de openingstijden van een keet te beperken naar maximaal drie dagen per week en maximaal 6 uur aaneengesloten openstelling
- De jeugd heeft het recht op vrijetijdsbesteding die tegemoet komt aan hun wensen en eisen, waarbij hun fysieke veiligheid en gezondheid gewaarborgd is

Doelstellingen die gesteld kunnen worden
- Onveilige en ongezonde praktijken in buurtketen worden voorkomen door een keetreglement met keten vast te stellen
- Nieuwe keten en buurtketen die het keetreglement niet volgen of geen keetreglement willen afsluiten, worden gesloten
- Bestaande buurtketen worden op een redelijke nader te bepalen termijn gesloten of afgebouwd naar huiskamerketen
- Alternatieve vrijetijdsbestedingsmogelijkheden voor jongeren creëren, worden binnen een periode van een jaar gerealiseerd
- Keetbezoekers en ouders dienen informatie, advies of hulpverlening te ontvangen

wanneer onveilige en/of ongezonde praktijken in keten zijn gesignaleerd of worden vermoed

Hoofdstuk 5: Maatregelen, activiteiten en alternatieven
In het vijfde hoofdstuk van de nota worden de acties geformuleerd die de gemeente gaat ondernemen. Deze acties dienen SMART geformuleerd te worden.

Maatregelen die ingevoerd kunnen worden
- Registreren en inventariseren van alle keten in de gemeente
- Keten sluiten die geen keetreglement hebben of hier niet voor in aanmerking komen
- Bindende afspraken met de keeteigenaar maken over de veiligheid en alcoholgebruik in de keet
- Periodiek de naleving van het keetreglement toetsen

Activiteiten die gepland kunnen worden
- Periodieke bijeenkomsten en activiteiten van de werkgroep ketenbeleid
- Periodiek in de gemeenteraad en lokale media berichten over de voortgang van het ketenbeleid
- Periodiek in de gemeenteraad en lokale media berichten over keten die zich wel en niet aan het lokale ketenbeleid houden

Alternatieven die ontwikkeld kunnen worden
- Inventariseren aan welke vrijetijdsbesteding jongeren behoefte hebben en waar ze nu geen beschikking over hebben
- In samenwerking met jongeren en het jongerenwerk vrijetijdsbesteding voor jongeren realiseren, zoals een gemeentelijk jeugdhonk stichten of het aanbod van sportactiviteiten uitbreiden
- In samenwerking met jongeren en het jongerenwerk de nieuwe vrijetijdsbestedingen voor jongeren promoten en aantrekkelijk houden

Hoofdstuk 6: Toezicht en handhaving van het ketenbeleid
In het zesde hoofdstuk van de nota wordt beschreven hoe de gemeente toezicht gaat houden op de keten en welke taken de keetpartners daarbij hebben, zoals dat ook in deze handleiding ketenbeleid voor gemeenten is beschreven. Ook worden de consequenties van overtreding van het ketenbeleid geformuleerd en de procedures die daarbij gevolgd worden.

Hoofdstuk 7: Communicatieplan
In hoofdstuk 7 van de nota wordt het strategische communicatieplan uiteengezet. In dit plan wordt opgenomen welke communicatiemiddelen, -strategieën en –kanalen er worden ingezet om de acties en resultaten van het ketenbeleid te communiceren. Het doel van deze communicatie is publiek draagvlak creëren voor het ketenbeleid. Een uitgewerkte tijds-, activiteiten- en financiële planning is hierbij belangrijk.

Activiteiten op het gebied van communicatie die ondernomen kunnen worden
- Ouders en jongeren onderdeel maken van de werkgroep ketenbeleid
- Periodieke informatiebijeenkomsten voor ouders en keetbezoekers
- Wekelijkse berichtgeving over de interventies en resultaten van het ketenbeleid, via keetpartners, de gemeente en de lokale media
- Het jongerenwerk inzetten om een vertrouwensband op te bouwen met keetbezoekers

Hoofdstuk 8: Ketenbeleid evalueren
In het achtste hoofdstuk van de nota wordt beschreven op welke termijn het ketenbeleid wordt geëvalueerd, tussentijdse en eindevaluaties worden gehouden, en welke resultaten dan behaald zouden moeten zijn. Een uitgewerkte tijds-, communicatie- en financiële planning mag hierbij niet ontbreken. Ook wordt beschreven welke informatie geregistreerd dient te worden om het ketenbeleid te kunnen evalueren.

2.4 Samenvattend: procesaanpak van de plan-fase

De eerste stap in de procesaanpak van het ketenbeleid is de plan-fase. Aan het einde van de plan-fase zijn de volgende stappen in het proces van ketenbeleid maken afgerond:
- Er is bepaald welke bestuurder en ambtenaar het onderwerp ketenbeleid in hun portefeuille krijgen. Gedurende het proces van ketenbeleid maken, hebben zij de taak om het publiek en de politiek bij elke stap in het proces te informeren over de inhoud en voortgang van het ketenbeleid
- Het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad hebben hun akkoord voor de startnotitie ketenbeleid gegeven, dat door de ambtenaar ketenbeleid is geschreven
- De kerngroep ketenbeleid heeft een registratieformulier voor keten opgesteld en een inventarisatie van de omvang van de keetproblematiek in de gemeente uitgevoerd
- Het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad hebben hun akkoord voor de beleidsnota ketenbeleid gegeven, dat door de werkgroep ketenbeleid is geschreven

3 De do-fase

In de tweede fase van de beleidscyclus wordt het beleidsplan uitgevoerd. De regie van de uitvoering van het pakket van beleidsmaatregelen en het sturen op resultaten ligt bij de gemeente. Keetpartners hebben echter ook een actieve rol en verantwoordelijkheid bij het uitvoeren van de maatregelen en voor het doorlopend vaststellen van de resultaten van het ketenbeleid.

In dit hoofdstuk worden de verschillende stappen beschreven die een gemeente doorloopt om tot een implementatie van het lokale ketenbeleid te komen.

3.1 Publiek draagvlak voor de aanpak van keten creëren

De steun van de inwoners van een gemeente voor het lokale ketenbeleid is noodzakelijk voor het slagen van het beleid. Het creëren van publiek draagvlak is daarom een van de drie elementen van integraal ketenbeleid.

Uit de praktijk

Een belangrijk onderdeel van het ketenbeleid in de gemeente Zwartewaterland is de actieve communicatie met jongeren, ouders en keeteigenaren in de periode voorafgaand aan de besluitvorming omtrent het ketenbeleid. Er zijn daartoe diverse voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd. De startbijeenkomst heeft plaatsgevonden in de Raadzaal van het gemeentehuis en had als doel om in gesprek te gaan met de aanwezige jongeren, ouders en keeteigenaren over de uitgangspunten van het ketenbeleid en hen te informeren over de verantwoordelijkheden die zij in het ketenbeleid hebben. Het jongerenwerk is langsgegaan bij de keten om de keeteigenaar en twee introducés uit te nodigen. Vrijwel alle keten waren vertegenwoordigd in de bijeenkomst. In een tweede bijeenkomst is ingegaan op de regelgeving en veiligheidsmaatregelen betreffende brandveiligheid van en het alcoholgebruik in keten. Naast de bijeenkomsten bezoekt het koppelwerk (wijkagent en jongerenwerker) regelmatig de keten om te adviseren bij vragen en onduidelijkheden. Daarnaast zal binnenkort Tactus verslavingszorg de keten ingaan om het alcoholgebruik van de jeugd bespreekbaar te maken.

Er kan reeds een start worden gemaakt met het creëren van publiek draagvlak door ouders en jongeren in de plan-fase te betrekken in de werkgroep ketenbeleid. Zij werken zo actief mee aan de beleidsnota ketenbeleid, waarbij zij onder andere reflecteren op de haalbaarheid van beleidsmaatregelen. Een actieve bijdrage van ouders en jongeren in de planfase voorkomt het gevoel bij de lokale bevolking dat ketenbeleid van bovenaf opgelegd wordt, terwijl het niet de belangen van de bevolking behartigt. De ouders en jongeren die deelnemen aan de werkgroep ketenbeleid

vertegenwoordigen niet alleen hun doelgroep, maar zij hebben ook ingangen om de lokale bevolking te raadplegen en informeren. Dit kan op een informele wijze gebeuren, gesprekken in de eigen vrienden- en kennissenkring, maar ook op een meer gestructureerde wijze, het formeren en enquêteren van een burgerpanel of het informeren van ouders en jongeren (met een informatiestand) op dorpsbijeenkomsten. Het is aan te raden om, in ieder geval, tijdens en na het opstellen van de beleidsnota ketenbeleid een verkenning van de aard en de omvang van de weerstand tegen ketenbeleid bij de bevolking te meten.

De doelstellingen met betrekking tot de communicatie omtrent ketenbeleid worden vastgelegd in een communicatieplan. De volgende punten kunnen hierbij gebruikt worden

- De lokale media zijn een belangrijke partner in de communicatie over ketenbeleid. Om betrokkenheid van lokale media te genereren is het mogelijk om een journalist uit te nodigen om handhavingsacties of andere specifieke interventies bij te wonen
- Communicatie over ketenbeleid is effectiever als deze met een hoge frequentie plaatsvindt, bij voorkeur bereikt informatie over de initiatieven en resultaten van het ketenbeleid een inwoner eenmaal per maand
- Communicatie over ketenbeleid heeft meer zeggingskracht als deze ingebed wordt in een breder kader van gezondheids- en veiligheidsrisico's
- Variatie in de communicatieboodschap, de communicatiekanalen (bijvoorbeeld internet, krant, radio en televisie) en de doelgroep (bijvoorbeeld de algehele bevolking, ouders en keeteigenaren) is belangrijk
- Communicatie over het ketenbeleid hoeft niet alleen bij de gemeente vandaan te komen, alle professionele keetpartners beschikken over een netwerk en communicatieafdeling die ingezet kunnen worden

Informatieavonden zijn daarnaast een goede manier om de bevolking te informeren over het waarom, de inhoud en de gevolgen van het lokale ketenbeleid en om vragen en klachten te beantwoorden. Ook is het aan te raden om tijdens de bijeenkomst een brochure met feitelijke informatie uit te reiken aan deelnemers (bijvoorbeeld over het wettelijke kader van ketenbeleid of de gezondheidsrisico's van alcohol op jonge leeftijd). Informatieavonden kunnen daarnaast goed thematisch ingevuld worden en bijvoorbeeld gebruikt worden om de handreiking en gedragscode voor keeteigenaren en ouders van keetbezoekers te introduceren. Deze handreiking en gedragscode zijn opgesteld door het Trimbos-instituut. Informatieavonden zijn zinvol bij elke fase in de ontwikkeling van het ketenbeleid die wordt gestart en afgesloten. Afhankelijk van de fase waarin het ketenbeleid zich bevindt,kan een brede doelgroep (alle inwoners) of een specifieke doelgroep (bijvoorbeeld keeteigenaren) uitgenodigd worden via een persbericht, een algemene oproep in de media of per brief. Persoonlijke brieven zullen de grootste respons opleveren. Om de eensgezindheid binnen de gemeente en tussen keetpartners te benadrukken is het raadzaam dat de gehele werkgroep ketenbeleid aanwezig is op de informatieavond.

De locatie van de bijeenkomst bepaalt grotendeels de sfeer tijdens de bijeenkomst. De werkgroep ketenbeleid kan hier dan ook bewust gebruik van maken door bijeenkomsten op locatie (bijvoorbeeld in een keet of in de brandweerkazerne) of in een formele setting (bijvoorbeeld in de raadzaal van het gemeentehuis) te organiseren.

Over het draagvlak voor ketenbeleid onder jongeren en ouders is al het een en ander bekend.

- Jongeren vinden de straat vaak saai en (het vervoer naar) de reguliere horeca duur, in een keet kunnen ze een eigen plek creëren en is de drank betaalbaar
- Ouders vinden de straat en het vervoer naar de reguliere horeca vaak onveilig
- Ouders voelen zich gesteund door strenge normen die overheden neerzetten omtrent alcoholgebruik door jongeren, ditzelfde zal voor keetbezoek gelden
- Voorlichting kan het gesprek met ouders en jongeren openen, maar dit zal hooguit tot bewustwording maar niet tot gedragsverandering leiden
- Als er regels omtrent keten gesteld worden, dan dienen deze duidelijk, concreet, praktisch en uitvoerbaar zijn. Veel regels en het stellen van regels zonder het nut en de noodzaak hiervan te communiceren zal tot weerstand leiden
- Jongeren hebben behoefte aan een eigen plek (liefst zonder toezicht van volwassenen) en het sluiten van keten zonder het aanbieden van geschikte alternatieven zal daarom afstand en wantrouwen scheppen
- Bij het creëren van alternatieven voor keten moeten jongeren (en ouders) actief betrokken worden en alternatieven moeten ook alle keetbezoekers trekken Alleen dan worden de positieve kanten van keten bewaard.

3.2 Toezicht op keten

Categorisering keten

In het schema op de volgende pagina zijn de onderscheidende kenmerken van de drie type keten weergegeven. In de praktijk zullen de keettypen door elkaar lopen. Als een keet in het rood valt, is er sprake van een (semi-)commerciële keet en wordt in alle gevallen overgegaan tot sluiting. Als een keet in het oranje valt, is er sprake van een buurtkeet en volgt sluiting of een overgangsperiode, van bijvoorbeeld twee jaar, waarin een buurtkeet wordt omgevormd tot een legale huiskamerkeet. Gedurende deze overgangsperiode kunnen door gemeenten nadere (gedrags)regels worden gesteld aan buurtketen. Als een keet in het groen valt, is er sprake van een huiskamerkeet. Deze variant is toegestaan op grond van de bepalingen van de Drank- en Horecawet. In deze situatie dient uiteraard wel te worden voldaan aan de eisen met betrekking tot de brandveiligheid en ook moet de keet binnen de kaders van het bestemmingsplan vallen.

Tabel 3.1: Categorisering keten

Categorie/ Criterium	Huiskamerkeet	Buurtkeet	(Semi-) commerciële keet
Bezoekers	Besloten, vaste bezoekers, vaste vriendenkring	Vaste bezoekers en derden, lossere vriendenkring	Vrij toegankelijk voor het publiek (geopend voor publiek)
Opzet en bedrijfsvoering	Kleinschalig, incidenteel/ lage frequentie, geen professionele uitstraling	Kleinschalig, structureel	Grootschalig, structureel/hoge frequentie, professionelere uitstraling, voorraden, promotie
Locatie	Binnenshuis of in garage	Buitenshuis (schuur, loods, caravan), op privéterrein	Buitenshuis (schuur, loods, caravan), op privéterrein of elders
Drankgebruik	Geen betaling, eigen of meegebrachte drank	Tegen betaling, kostendeling of verrekening (anders dan om niet) van de kostprijs	Tegen betaling, kostendeling of -verrekening (anders dan om niet) van de marktprijs

Wanneer deze categorieën worden afgezet tegen de toepasselijke regelgeving, komt naar voren dat met name het exploiteren van een (semi-)commerciële keet en een buurtkeet daarmee in strijd zijn. De huiskamerkeet past doorgaans wel binnen de bestaande regelgeving. Deel 2 van deze handleiding bevat het juridische kader voor de aanpak van keten.

Uitgangspunten voor het toezicht

In het licht van bovenstaande worden de volgende uitgangspunten gehanteerd bij het toezicht op de naleving van de toepasselijke regelgeving.

De (semi-)commerciële keten (rood) worden zonder meer gesloten, gelet op de strijdigheid met de geldende regelgeving. De buurtketen (oranje) worden gesloten of binnen een nader te bepalen termijn omgevormd tot huiskamerketen (groen). Hiertoe wordt een bepaalde overgangsperiode gehanteerd. Ten aanzien van buurtketen wordt met andere woorden een uitsterfbeleid gevoerd.

Overgangsperiode uitsterfbeleid

De gemeente kan een bepaalde periode hanteren waarin een buurtkeet kan zijn omgevormd tot een huiskamerkeet. Gedurende die periode moet de buurtkeet afbouwen, afhankelijk van de lokale omstandigheden in opzet en bedrijfsvoering, bezoekersaantal, locatie en drankgebruik. Hier wordt een redelijke termijn voor gehanteerd. Aan het einde van de gestelde periode moet de buurtkeet in feite zijn omgevormd tot een huiskamerkeet (groen). Een huiskamerkeet betekent dat er niet meer tegen betaling alcohol wordt verstrekt en de keet geen structureel karakter heeft.

Nadere regels

Buurtketen moeten voldoen aan de reguliere wettelijke voorschriften. Dat wil zeggen dat er gedurende deze periode in ieder geval voor wordt gezorgd dat er geen alcohol wordt verstrekt aan jongeren onder de 16 jaar, er geen sprake is van winst uit de verkoop van alcoholhoudende dranken, er geen sterke drank aanwezig is, er sprake is van een brandveilige situatie en dronkenschap niet is toegestaan.
Daarnaast is het belangrijk gedurende de overgangsperiode nadere regels te stellen ten aanzien van de buurtketen. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van door de gemeente uit te reiken nadere voorschriften. De nadere regels moeten voortvloeien uit het gemeentelijke keetbeleid. In het toezicht wordt dan in het bijzonder aandacht besteed aan de naleving van deze regels. Buurtketen die er niet in slagen zich te houden aan deze regels, worden (na een waarschuwing) gesloten. Hieronder worden ook suggesties gedaan voor nadere regels aan buurtketen gedurende de overgangsperiode.

- De keeteigenaar neemt de verantwoordelijkheid voor de veiligheid en gezondheid van de bezoekers en de orde en rust in en om de keet
- De keeteigenaar is meerderjarig
- De keet is niet meer dan drie dagen per week en/of meer dan zes uur aangesloten geopend
- Er is een vaste kern van bezoekers
- Er is sprake van een maximum van 20 bezoekers
- Er wordt een ledenlijst bijgehouden
- Er is ouderlijk toezicht
- Er is sprake van voldoende licht en ventilatie
- Gas- en elektra zijn deugdelijk geïnstalleerd
- Er wordt een redelijke drankvoorraad aangehouden in relatie tot de bezoekers
- Het huishoudelijk reglement en vluchtplan is duidelijk leesbaar in de keet opgehangen.

De organisatie van het toezicht

Gelet op de ligging van de keten en de verwevenheid met de lokale regelgeving, ligt het in de rede dat de gemeente de regie voert bij het toezicht en de handhaving. Een en ander sluit ook aan bij de regie die de gemeente voert in het kader van het lokale veiligheidsbeleid. Dit impliceert dat de gemeente het initiatief neemt om het toezicht te organiseren. De ambtenaar ketenbeleid kan deze rol op zich nemen.

Om te beginnen stelt de ambtenaar ketenbeleid een team samen van toezichthouders. Dit team bestaat uit ambtenaren die zijn belast met het toezicht op de naleving van de regelgeving die relevant is voor de aanpak van keten (o.m. afdeling OOV, brandweer, bouw- en woningtoezicht). Ook een ambtenaar van de GGD, een jongerenwerker of een medewerker van de verslavingszorg kunnen deel uitmaken van het team evenals de VWA en de politie. Waarbij de VWA nu nog wordt ingeschakeld voor de handhaving bij

(semi-)commerciële keten. Dit verandert als deze toezichtstaak op de Drank- en Horecawet op korte termijn overgaat naar gemeenten. Binnen het team worden de taken verdeeld, met inachtname van ieders formele bevoegdheden. De ambtenaar ketenbeleid is belast met de leiding van het team.

Bepalen interventiestrategie

In paragraaf 2.2 is aanbevolen om de keten op het gemeentelijke grondgebied te inventariseren. Op basis van deze inventarisatie worden de in de gemeente aanwezige keten gecategoriseerd. Het overzicht van criteria op pagina 26 kan hierbij behulpzaam zijn. Uit de categorisering vloeit vanzelf voort welke interventies in het kader van het toezicht en de handhaving zijn geïndiceerd.

Na de categorisering vindt een nadere analyse plaats van de keten en hun eigenaren. Hoe is de bekendheid van de eigenaren en exploitanten met de regelgeving, wat zijn hun nalevingsmotieven en hoe is hun nalevingsbereidheid? Wat was het resultaat van eventuele eerdere controle- en handhavingsacties, welke afspraken zijn in het verleden gemaakt? Een en ander is afhankelijk van de bij de gemeente, politie en VWA beschikbare informatie hierover. Een hulpmiddel bij deze analyse kan de zogenoemde Tafel van elf zijn, een analysemodel dat toegepast kan worden bij het handhavingsproces[1]. Dit maakt het mogelijk om een interventiestrategie te bepalen en het toezicht en de handhaving op maat te snijden.

Vervolgens bepaalt de gemeente, vooraf en in overleg met het handhavingsteam en in het licht van eerdergenoemde uitgangspunten voor het toezicht, de prioriteiten en de frequentie van het toezicht evenals de best passende reactie die volgt bij een geconstateerde overtreding. In onderstaand schema is per categorie keet aangegeven welke strategie de gemeente kan volgen. Deze afspraken vormen tezamen het handhavingsarrangement dat door alle partijen wordt bekrachtigd.

[1] Zie: www.justitie.nl/onderwerpen/opsporing_en_handhaving/rechtshandhaving/producten_instrumenten_methodes/T11/ Zie in dit verband ook het beleidsconcept programmatisch handhaven op: www.servicecentrumhandhaving.nl

Tabel 3.2: Schema toezicht- en handhavingsbeleid

Categorie/Actie	**Huiskamerkeet**	**Buurtkeet**	**(Semi-) commerciële keet**
Uitgangspunt	Toegestaan	Sluiten of afbouwen	Sluiten
Mededeling beleidsvoornemen		Sluiten of een termijn stellen voor overgang naar huiskamerkeet (bijv. twee jaar) en stellen nadere voorschriften	Termijn stellen voor sluiting (bijv. binnen twee tot vier weken), horen door gemeente
Controle	Incidentele controle op naleving algemene nadere voorschriften door team toezicht-houders (bijv. een keer per zes maanden)	Regelmatige controle op naleving algemene nadere voorschriften door team toezichthoud-ers (bijv. een keer per drie maanden)	Intensieve controle door team toezichthouders (bijv. een keer per vier tot zes weken), zonodig opleggen sanctie om sluiting af te dwingen (zie tabel 3.3)
Incidentele overtreding	Bij niet naleving: waarschuwing en hercontrole	Bij niet naleving: waarschuwing en hercontrole	
Structurele overtreding	Bij herhaalde niet naleving: sanctie (zie tabel 3.3)	Bij herhaalde niet naleving: sanctie (zie tabel 3.3)	
Ernstige overtreding	Bij ernstige overtreding: sanctie (zie tabel 3.3)	Bij ernstige overtreding: sanctie (zie tabel 3.3)	

In bijlage 2 is een voorbeeld opgenomen van een registratieformulier dat gebruikt kan worden bij de inventarisatie en het toezicht. Het stellen van de termijn tot sluiting of de overgang naar huiskamerkeet wordt schriftelijk bevestigd aan de keeteigenaar en de exploitant. Van elke controle wordt een (interne) rapportage opgemaakt. De geconstateerde overtredingen en afspraken over naleving en hercontrole worden schriftelijk bevestigd. De rapportages worden gebruikt om een dossier op te bouwen ten behoeve van het nemen van een handhavingsbesluit (en het zonodig bij de rechter verdedigen ervan). De ambtenaar ketenbeleid ziet hierop toe en kan op basis van deze informatie zonodig bijsturen.

Uit de praktijk

In de gemeente Ede wordt voor elke afzonderlijke keet samen met de handhavingspartners een integraal stappenplan gemaakt. Dit integraal stappenpan staat onder regie van de gemeente. In het stappenplan wordt aangegeven of en welke regels de desbetreffende keet overtreedt. Deze individuele aanpak is tijdsintensief en ook op juridisch vlak moet er veel werk worden verricht. De keeteigenaar beschikt daarnaast over diverse mogelijkheden om tegen de beslissing bezwaar aan te tekenen of om bij de rechter in beroep te gaan. Daarnaast kan er sprake zijn van een waterbedeffect. Op de ene plaats verdwijnt een keet en op een andere plaats wordt weer een nieuwe keet geopend.
De VWA heeft een boeterapport opgesteld naar aanleiding van het overtreden van de Drank- en Horecawet in een keet. De keten blijven volgens de veiligheidscoördinator van de gemeente Ede een weerbarstig fenomeen.

3.3 Handhaving van het ketenbeleid

Onder handhaving wordt in dit kader verstaan het opleggen van sancties teneinde de naleving te bevorderen van de toepasselijke regelgeving, waarbij de handhaving als een doorlopende (reguliere) activiteit wordt beschouwd. Uitgangspunt is dat de exploitanten van keten zich houden aan het gemeentelijke ketenbeleid. Zij zijn dan ook op de hoogte gesteld van het gemeentelijke (handhavings)beleid ten aanzien van keten, althans hebben daarvan kennis kunnen nemen. Bovendien is het gemeentelijke (handhavings)beleid democratisch gelegitimeerd doordat het is vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad.

Overzicht sancties

Als niettemin een overtreding van een voorschrift wordt geconstateerd moet een reactie volgen. De aard van de reactie is in overeenstemming met de ernst van de overtreding. Zo volgt op een eerste of lichte overtreding een waarschuwing en op een ernstige of structurele overtreding volgt een zwaardere sanctie. In het onderstaande is (bij wijze van voorbeeld) een overzicht opgenomen van sancties die kunnen worden opgelegd, dat de gemeente kan aanhouden. De gemeente kan hieraan naar behoefte zelf invulling geven.

Tabel 3.3: Overzicht type sancties bij niet naleving

Type overtreding (van licht naar zwaar)	Waarschuwing (gemeente)	Bestuurlijke boete (VWA)	Bestuursdwang of last onder dwangsom (gemeente)	Opmaken proces-verbaal (politie)
Ntb	X			
Ntb		X		
Ntb			X	
Ntb				X

Uit de praktijk

- De situatie in Dongeradeel, waarin legale jeugdonderkomens geboden worden, heeft een aantal uitgangspunten. Niet alleen moeten de onderkomens aan de geldende wet- en regelgeving voldoen, ook moeten de benodigde vergunningen toegekend zijn aan het bestuur van de onderkomens. Daarnaast stelt ieder jeugdhonk een huishoudelijk reglement op waarin de wijze van toezicht wordt beschreven, de openingstijden en de verantwoordelijkheid voor de drankverstrekking. Verder is er voor de jeugdhonken een aantal regels voor alcoholgebruik opgesteld. Zo mag er geen sterke drank geschonken worden en mogen er geen 'happy hours' plaatsvinden, of andere acties ter stimulering van alcoholgebruik. Ten slotte is opgenomen dat er regelmatig overleg plaatsvindt met en controle door gemeente, brandweer, politie en jongerenwerk.
  De wijze van handhaving hangt af van de problemen die zich voordoen. Dongeradeel is voornemens een meldpunt in te stellen. Omwonenden kunnen ervaren overlast melden bij het meldpunt. Vervolgens wordt bekeken of de politie moet optreden of een andere vorm van handhaving nodig is. De gemeente kan bijvoorbeeld de vergunning intrekken. Als de legale jeugdhonken gereed zijn, start Dongeradeel met het opruimen van de illegale keten. Een aantal keten is al weggehaald door de jongeren zelf. De jongeren zijn ouder geworden en hebben andere activiteiten gevonden. Zo was er in Dokkum een keet in een woonwijk, waar de buren veel parkeeroverlast van hadden. De gemeente heeft met de keetbezoekers afgesproken dat het direct afgelopen is in geval van overlast. Juridische Zaken heeft ze hier nogmaals op gewezen. Uiteindelijk hebben de jongeren zelf hun keet gesloten.
- In Ede worden de keten niet gedoogd en wordt er bij het overtreden van wet- en regelgeving of bij directe overlast opgetreden: in een keet waar sprake is geweest van veel overlast (wapens en vechtpartijen) is opgetreden op grond van artikel 174a van de Gemeentewet. De burgemeester kan op basis hiervan een keet sluiten als de openbare orde ernstig wordt verstoord. Dit optreden leidde tot sluiting en verzegeling van de keet. De jongeren namen de keet echter opnieuw in gebruik. De keet werd hierna opnieuw gesloten en verzegeld op grond van artikel 174a van de Gemeentewet. Het is lastiger om op te treden als de keet niet in beeld is door overlast en een ontbrekende vergunning. Er kan in dit geval wel geprobeerd worden om vanuit de ruimtelijke ordeningswetgeving en het bestemmingsplan tegen de keet op te treden. Ook kan er gekeken worden naar de Drank- en Horeca wetgeving. Als de Voedsel- en Warenautoriteit (VWA) constateert dat er commercieel alcohol wordt geschonken, kan zij een boete opleggen. Door samen met de handhavingpartners, waaronder de politie en de VWA, in werkgroepverband op basis van een handhavingsarrangement per keet het juridisch instrumentarium in kaart te brengen, kan per keet worden bekeken wat de beste juridische middelen zijn om tegen de keten op te treden. De eventuele interventies worden uitgevoerd door de politie, brandweer, VWA en de betrokken gemeentelijk dienst. De sluiting van de keet op grond van artikel 174a van de Gemeentewet is een goed voorbeeld van een handhavingsarrangement tussen de diverse handhavingspartners.
- De wijze van handhaving in Kampen zal afhankelijk zijn van wat er moet gebeuren en wat de mogelijkheden zijn. Kampen neemt deel aan de pilot Decentralisatie Toezicht Drank- en Horecawet. Het doel van deze pilot is om inzicht te krijgen in hoe gemeenten de nieuwe toezichtstaak op de Drank- en Horecawet op lokaal of regionaal niveau zullen vormgeven.

Vastleggen beleid
Tot slot zij opgemerkt dat het aanbeveling verdient het specifieke beleid ten aanzien van het toezicht en de handhaving vast te leggen in een notitie en die te laten goedkeuren door het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad. Ook verdient het aanbeveling de notitie expliciet openbaar te maken. Een en ander draagt bij aan het draagvlak voor het gemeentelijke ketenbeleid. De notitie kan tevens dienen als referentiekader bij de ambtelijke of bestuurlijke besluitvorming over individuele gevallen en kan zonodig uitkomst bieden bij de verdediging van het beleid bij de bestuursrechter.

3.4 Alternatieven voor het stimuleren en ontwikkelen van keten

Een van de mogelijke doelstellingen van het lokale ketenbeleid is het ontwikkelen van alternatieve vrijetijdsbestedingen voor keetbezoekers. Dit om het voor keetbezoekers aantrekkelijk te maken om de keet uit te gaan of in ieder geval niet (opnieuw) in te gaan. Deze alternatieven dienen tegemoet te komen aan de functies die keten voor jongeren hebben en de wensen van jongeren om hun vrije tijd door te brengen.
Uit onderzoek naar de sociale functies en de risico's van keten is gebleken dat de keten een duidelijke functie in de jongerencultuur op het platteland hebben. De keet is niet alleen een ontmoetingsplek vrij van ouderlijk toezicht, maar ook een goedkoop alternatief voor horecagelegenheden. Dat jongeren gezamenlijk activiteiten ondernemen is eerder een bijzaak dan een doel om samen te komen in een keet. Het gaat keetbezoekers toch voornamelijk om hangen en drinken (zie deel 2 van deze handleiding voor meer achtergronden).

Figuur 3.1: Functies van keten op een schaal van 1 - zeer onbelangrijk tot 10 - zeer belangrijk (Mulder, 2005).

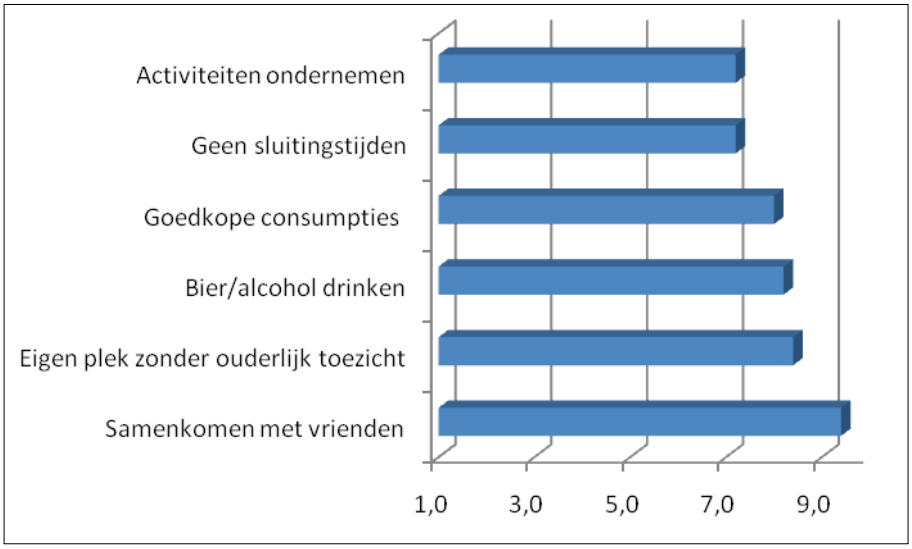

Om vast te kunnen stellen aan welke alternatieven jongeren behoefte hebben, wordt eerst vastgesteld welke vrijetijdsbestedingen er reeds zijn binnen de gemeentegrenzen en wat de kenmerken zijn van de jongeren die in keten komen (denk bijvoorbeeld aan verschillen in sekse, leeftijd, opleiding en interesses). Verschillende jongeren hebben immers behoefte aan verschillende alternatieven. Bij het in kaart brengen van de alternatieven dient rekening gehouden te worden met de kenmerken van de alternatieven, die bij voorkeur niet alleen dichtbij huis zijn, maar ook veilig en gezond, goedkoop, verantwoord minimaal toezicht van volwassenen hebben en jongeren de gelegenheid geven de activiteiten zo veel mogelijk zelf in te vullen. Mogelijke alternatieven voor vrijetijdsbestedingen zijn bijvoorbeeld sportverenigingen, disco's, corso's, buurthuizen, et cetera. Ook kan er gedacht worden over het oprichten van gemeentelijke alternatieven, die door de gemeente en het jongerenwerk uitgebaat worden.

Uit de praktijk

De gemeente Dongeradeel biedt een alternatief voor alle bestaande keten. De bestaande keten worden gesloten, maar worden vervangen door legale honken. Waar mogelijk sluiten ze aan bij bestaande jeugdhonken in de diverse dorpen. Waar dat niet mogelijk is, wordt op kosten van de gemeente een nieuw jeugdhonk gebouwd (in totaal 8 stuks). De jongeren beheren de keet zelf in de vorm van een stichting en moeten een drank- en horecavergunning aanvragen. De gemeente controleert op brandveiligheid en verantwoord alcoholgebruik. Deze oplossing vergt een aanzienlijke investering maar spreekt het merendeel van de betrokken partijen erg aan. Hiermee blijven de positieve aspecten van keten behouden (sociale functie, ontwikkeling identiteit van jongeren), maar wel in een veilige omgeving.

Het onderbrengen van keetbezoekers in bestaande of nieuwe alternatieven voor vrijetijdsbesteding vraagt een creatieve, planmatige en actieve inzet van de gemeente, het jongerenwerk en overige keetpartners. Er is immers een reden waarom jongeren geen gebruik maken van het bestaande aanbod van vrijetijdsbesteding, bijvoorbeeld omdat de programmering niet aanspreekt of omdat het te duur is om lid te zijn van een vereniging. Door jongeren te bevragen, bijvoorbeeld in de vorm van een enquête of een discussiepanel, worden de beweegredenen om geen gebruik te maken van lokale vrijetijdsbesteding en de wensen voor alternatieven duidelijk.

Uit de praktijk

Kampen heeft een alcoholvrij alternatief voor de keten ontwikkeld voor de groep jongeren tussen de 12 en 16 jaar. Dit alternatief is jongerencentrum The Take. Door het succes van dit centrum wordt er in de andere kern van de gemeente nog een dergelijk centrum gerealiseerd. Hiermee wordt een alternatief geboden voor de keet als hangplek waar jongeren te vroeg in aanraking komen met alcohol. Daarnaast hoopt de gemeente hiermee de jongeren zo lang mogelijk uit de keten te houden. Ook na hun 16e zijn jongeren nog van harte welkom. The Take wordt volledig door het jongerenwerk gerund. De jongeren hebben alle vrijheid om zelf activiteiten te organiseren. Zowel jongeren als ouders zijn erg blij met het bestaan van The Take. Vooral op vrijdag- en zaterdagavonden wordt The Take drukbezocht, gemiddeld zijn er dan 100 bezoekers. Bij het opzetten van een dergelijk centrum benadrukt de gemeente Kampen rekening te houden met de volgende factoren: voorbereidingstijd, locatie & bestemmingsplan, inlichten omwonenden en kosten van pand, jongerenwerk en activiteiten.

Met het creëren van een aanbod van vrijetijdsbesteding dat overeenstemt met de wensen van jongeren is de overgang van jongeren naar deze alternatieven nog niet vanzelfsprekend. Het faciliteren en stimuleren van deze overgang kan echter zijn vruchten afwerpen. Jongeren die zitting hebben in de werkgroep ketenbeleid kunnen hierbij een bemiddelende rol spelen, maar er kan ook gedacht worden aan het formeren van een werkgroep vrijetijdsbesteding waar een grotere groep jongeren in vertegenwoordigd is. Jongeren actief mee laten denken en laten meewerken aan het

inventariseren van alternatieven en de bestaande behoeften is echter niet voldoende. Juist in de programmering en bij het beheer van de vrijetijdsbesteding hebben jongeren een meerwaarde, maar ook een behoefte waarin zij gekend willen worden.

Het jongerenwerk heeft een belangrijke taak in de overgang van jongeren naar bestaande of nieuwe alternatieven. Jongerenwerkers hebben vaak als enige keetpartner toegang tot de keet, zonder dat dit door de groep als storend of vervelend ervaren wordt. Daarom kunnen jongerenwerkers draagvlak voor alternatieve vrijetijdsbesteding bij jongeren creëren, hen uitdagen om het alternatief eens te proberen. Wanneer het alternatief bevalt, is de kans groot dat jongeren zullen blijven en andere keetbezoekers meetrekken om de stap naar verantwoorde vrijetijdsbesteding te zetten. Het is belangrijk om te monitoren welke keetbezoekers wel en niet ingaan op het nieuwe aanbod van vrijetijdsbesteding. Om te voorkomen dat een deel van de keetbezoekers uit het zicht verdwijnt omdat ze geen interesse hebben in de geboden alternatieven, zullen er wellicht nog betere of specifiekere alternatieve vrijetijdsbestedingen gecreëerd moeten worden.

3.5 Samenvattend: procesaanpak van de do-fase

- Er is een strategisch communicatieplan opgesteld
- De inwoners van de gemeente en specifieke keetgerelateerde doelgroepen worden periodiek geïnformeerd via de media en informatiebijeenkomsten
- Er is een brochure ketenbeleid met feitelijke en overtuigende informatie, eventueel meerdere brochures over verschillende onderwerpen, die (bijvoorbeeld) uitgereikt kunnen worden op informatiebijeenkomsten
- De keten zijn gecategoriseerd
- De uitgangspunten voor het toezicht zijn vastgesteld
- De toezichtorganisatie staat op de rails
- Er is een interventiestrategie bepaald
- Er is een inventarisatie van bestaande vrijetijdsbestedingen uitgevoerd, alsmede naar de wensen en behoeften van jongeren wat betreft passende alternatieven voor keten
- Er is een strategisch plan opgesteld om alternatieve vrijetijdsbesteding te realiseren en aantrekkelijk te maken voor keetbezoekers
- Er zijn passende alternatieve vrijetijdsbestedingen voor jongeren gerealiseerd die ook intensief door voormalige keetbezoekers worden gebruikt.

4 De check-fase

In de derde fase van de beleidscyclus wordt er stilgestaan bij de behaalde resultaten van het ketenbeleid. De behaalde resultaten worden vergeleken met de doelstellingen van het beleid en de beoogde resultaten. De redenen van de afwijkingen ten opzichte van de geplande resultaten worden geëvalueerd en de oorzaken hiervan worden achterhaald door op zoek te gaan naar succes- en faalfactoren van het beleid en de beleidsinterventies. De vraag of de doelstellingen gehaald zijn binnen de gestelde randvoorwaarden van tijd, geld en kwaliteit staat voorop in het evaluatieproces.

4.1 Evaluatie van het ketenbeleid

Door middel van evaluatie krijgt men zicht op de eventuele knelpunten in het ketenbeleid en kan het ketenbeleid indien nodig worden bijgesteld. Voorkeur verdient het om jaarlijks het ketenbeleid te evalueren, daarnaast kan er gekozen worden om een tussentijdse evaluatie uit te voeren. Het initiatief voor de evaluatie ligt bij de gemeente, de ambtenaar ketenbeleid kan de trekker zijn van de evaluatie. Het uitvoeren van de evaluatie kan ook worden uitbesteed.
Voor de evaluatie van het ketenbeleid kan gebruik worden gemaakt van de zogenaamde PCDA-cirkel. De PDCA-cirkel is een afkorting die staat voor de vier stappen die in een beleidscyclus worden doorlopen: de plan-fase (plannen), do-fase (uitvoeren), check-fase (evalueren) en act-fase (bijsturen). De resultaten en doelstellingen die in de plan-fase zijn opgesteld worden onder de loep genomen; zijn de resultaten en doelstellingen gerealiseerd, waarom wel of niet en wat moet worden aangepast?

Het ketenbeleid kan op twee manieren worden geëvalueerd. Allereerst kan er een procesevaluatie plaatsvinden. Hierin wordt specifiek ingegaan op het procesverloop van het ketenbeleid waarin de focus ligt op beleidsvorming, organisatie en communicatie. De vragen die kunnen worden gesteld aan de personen die betrokken zijn bij het ketenbeleid zijn onder andere:

- Hoe lagen de verantwoordelijkheden?
- Hoe verliep de werkgroep?
- Hoe verliep de samenwerking?
- Hoe is de besluitvorming verlopen?
- Op welke punten is verbetering wenselijk?

Aan de hand van de uitkomsten op bovenstaande vragen krijgt men een eerste indruk van het verloop van het proces van het ketenbeleid en kan waar nodig het ketenbeleid worden aangepast.

Een tweede evaluatie die kan plaatsvinden is een zogenaamde effectevaluatie. Bij de effectevaluatie is de focus gericht op de verhouding tussen doelstellingen en resultaten (doelrealisatie). Door de effectevaluatie krijgt men inzicht in de mate waarin doelen bereikt zijn en in hoeverre de resultaten causaal verband hebben met het ketenbeleid. Een belangrijk doel van het ketenbeleid kan zijn het verminderen van het aantal keten in de gemeente. Om te bekijken in hoeverre dit doel bereikt is, dient te worden nagegaan hoeveel keten er bij de start van het ketenbeleid geïnventariseerd zijn. Daarnaast kan het aantal handhavingsacties worden vastgelegd en het aantal keten dat ten tijde van de evaluatie geïnventariseerd is. Door deze gegevens naast elkaar te leggen, krijgt men een eerste indruk van het effect van het huidige ketenbeleid.

4.2 Evaluatie van het toezicht en de handhaving van keten

Ook voor toezicht en handhaving geldt dat deze moeten worden geëvalueerd om te bepalen of de doelstellingen en de beoogde resultaten behaald zijn. Allereerst dienen de gegevens van het toezicht in kaart te worden gebracht; hoe vaak zijn de toezichthouders op pad gegaan; hoeveel huiskamer keten, buurtketen en (semi-) commerciële keten zijn er aanwezig en welke keten vallen in de overgangsperiode. Vervolgens dient de handhaving van het ketenbeleid onder de loep te worden genomen. Hoeveel waarschuwingen, bestuursdwang (sluitingen), bestuurlijke boetes en/of processen verbaal zijn er afgegeven voor welk type overtreding.
Om zicht te krijgen op de knelpunten in de praktijk kunnen de toezichthouders en eventuele andere betrokkenen gevraagd worden naar hun ervaringen met het toezicht en handhavingsbeleid. De toezichthouders kunnen het verloop van het toezicht en handhavingsbeleid ten opzichte van keten beoordelen. Vragen die kunnen worden gesteld zijn onder andere:

- Wat ging goed?
- Waar zaten knelpunten?
- Verliepen de activiteiten volgens plan?

Aan de hand van de kwantitatieve gegevens en de gegevens uit de vraaggesprekken kan een beeld worden gevormd over het functioneren van het toezicht en het handhavingsbeleid op de keten. Vastgesteld kan worden waar de knelpunten liggen en of de beoogde resultaten en doelstellingen zijn behaald. Daarnaast wordt inzichtelijk waar het toezicht- en handhavingsbeleid eventueel zou moeten worden aangepast.

Uit de praktijk

Staphorst kan op basis van de ervaringen van de afgelopen twee jaar een aantal factoren noemen die faciliterend of remmend kunnen werken bij het opstellen van ketenbeleid. Een eerste faciliterende factor is politiek draagvlak. Het bestuur moet er volledig achter staan. Verder moeten er duidelijke kaders gesteld worden zodat alle partijen weten wat er van hen verwacht wordt. Een andere faciliterende factor is het opbouwen van goed contact met de jongeren. De handhaver zoekt daarom contact met de keten en gaat zelf langs. Ook heeft hij goede contacten met het jongerenwerk.

Het ontstaan van nieuwe keten en het verdwijnen van bestaande keten

Om vast te stellen of de gemeente erin slaagt om een compleet overzicht van de keetproblematiek te krijgen en te houden, zal eerst de vraag beantwoord moeten worden of de gemeente erin slaagt om alle keten op te sporen. Het is uiteraard erg moeilijk om deze vraag te beantwoorden. Een overzicht van de inzet om keten op te sporen en van het proces van het ontstaan en verdwijnen van keten is daarom vaak het beste antwoord. Het opsporen van keten is een intensief proces, dus wanneer de inzet voor de opsporing gering is en de gegevens verouderd zijn, is er aanleiding om te aan te nemen dat er ook nieuwe keten zijn bijgekomen die waarschijnlijk nog niet opgespoord zijn.

Het bijhouden van het opsporen hokken en keten in een overzichtstabel (zie tabel 4.1) maakt het sturen op resultaten makkelijker voor de ambtenaar ketenbeleid en de toezichthouder. Tevens maakt het een heldere communicatie met keetpartners mogelijk. De overzichtstabel kan na elke verandering in het keetbestand bijgewerkt worden. Periodiek wordt daarvoor gecontroleerd of de registratie van elke keet nog correct is. Zo kan worden vastgesteld of er wijzigingen zijn opgetreden waarvan de ambtenaar ketenbeleid of de toezichthouder niet op de hoogte waren. Dit is opnieuw een indicatie van de mate waarin de gemeente erin slaagt om de keetproblematiek in de hand te krijgen en te houden.

Tabel 4.1: Overzicht van de ontwikkeling van het ontstaan en verdwijnen van keten

	Aantal keten dat bekend is bij de gemeente	**Aantal keten met een keetregle-ment**	**Aantal keten dat gesloten is (hand-having)**	**Aantal keten dat zichzelf opgeheven heeft**	**Aantal keten dat 'verd-wenen' is**	**Aantal keten dat nieuw gevestigd is**
Totaal aantal keten per (registratie-datum)						
Wijzigingen ten opzichte van het laatste totaal						

Wanneer een keet niet meer bestaat, wordt (per keet) geregistreerd waarom de keet is opgedoekt en wat er is gebeurd: is er gehandhaafd, zijn keetbezoekers bijvoorbeeld gebruik gaan maken van alternatieven voor vrijetijdsbesteding die de gemeente heeft aangeboden of is de keet ondergedoken vanwege alle aandacht en regels voor keten? In bijlage 3 is een registratieformulier voor gesloten keten opgenomen. Het bijhouden van een registratie van gesloten keten geeft de gemeente de mogelijkheid om de resultaten van het beleid te verantwoorden en communiceren. Wanneer bijvoorbeeld blijkt dat het gemiddeld 100 uur kost om een keet van een keetreglement te voorzien en dat keten na het verkrijgen van een keetreglement nog maximaal 2 maanden bestaan, dan rijzen automatisch vragen over de efficiëntie van het ketenbeleid. De registratie geeft de gemeente dus de gelegenheid om tussentijds de inzet van tijd en middelen te evalueren en eventueel bij te stellen.

4.3 Evaluatie van de aanwezigheid van alternatieven voor jongeren

Een van de onderdelen van een geslaagd ketenbeleid kan het creëren van alternatieve vrijetijdsbestedingen zijn. De voortgang van het proces van alternatieven ontwikkelen kan periodiek, bijvoorbeeld om de drie maanden, worden vastgesteld. In hoeverre is er een aanbod van alternatieve vrijetijdsbesteding gecreëerd, kunnen (specifieke groepen) keetbezoekers al gebruik maken van de alternatieven en welke (onverwachte) obstakels moeten overwonnen worden? Het is, zoals in het gehele proces van ketenbeleid creëren en implementeren, belangrijk om tijdig en duidelijk te communiceren over de resultaten van en de vertragingen in de ontwikkeling van alternatieven.

In de beginfase wordt er bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van bestaande alternatieven, de kenmerken van keetbezoekers en hun wensen voor alternatieve vrijetijdsbestedingen. Deze gegevens kunnen gebruikt worden om vast te stellen of de gecreëerde alternatieve vrijetijdsbestedingen voor keetbezoekers aanslaan. Door middel van een enquête of vraaggesprek met aanbieders van vrijetijdsbesteding voor jongeren, kan periodiek, bijvoorbeeld eens per 6 maanden, worden vastgesteld of voormalige keetbezoekers gebruik maken van het aanbod, of het aanbod voldoende bezocht wordt om rendabel te zijn en wat er wordt gedaan om het aanbod zoveel mogelijk af te stemmen op de wensen van de voormalige keetbezoekers. Ook is het belangrijk om te onderzoeken of jongeren in de gemeente tevreden zijn over de mogelijkheden voor de lokale vrijetijdsbesteding en met name over de gecreëerde alternatieven. Hiertoe kunnen jongeren in de gemeente periodiek, bijvoorbeeld eens per jaar, mondeling of schriftelijk bevraagd worden, bijvoorbeeld door leden van de werkgroep ketenbeleid of de werkgroep vrijetijdsbesteding. Het vaststellen van het gebruik van en waardering voor lokale vrijetijdsbesteding geeft de mogelijkheid om te concluderen of voormalig keetbezoekers tevreden zijn over de alternatieven en of potentiële keetbezoekers voldoende vrijetijdsbestedings-mogelijkheden hebben om uit de keet te blijven. Snel en adequaat inspelen op geconstateerde tekortkomingen in het aanbod van vrijetijdsbesteding is een voor-waarde om te voorkomen dat er nieuwe keten worden gesticht en jongeren weer de keten intrekken.

4.4 Evaluatie van het publiek draagvlak

Om vast te stellen of er publiek draagvlak voor het ketenbeleid en al zijn facetten is, volstaat een periodieke meting, bijvoorbeeld eens in het jaar, door de werkgroep ketenbeleid. Hierbij kan onderzocht worden hoe groot de bekendheid met de inhoud en resultaten van het ketenbeleid is en de waardering van burgers voor het keten-beleid. Het is aan te raden om de verschillende onderdelen van het ketenbeleid hierbij zo concreet mogelijk te benoemen. Omdat communicatie structureel ingezet wordt als middel om het draagvlak voor het ketenbeleid te bevorderen, kan de waardering voor de communicatie over het ketenbeleid expliciet aandacht krijgen in het bepalen van het draagvlak.

Het vaststellen van het draagvlak voor het ketenbeleid is niet alleen belangrijk om de haalbaarheid van het ketenbeleid te bepalen, maar ook om vast te stellen wat er nog gedaan kan worden om het ketenbeleid effectiever te maken en de (zichtbare) resultaten te vergroten. Dit kan bijvoorbeeld door in de communicatie extra aandacht te besteden aan elementen van het ketenbeleid die worden gewaardeerd en door lessen van ‘wat werkt’ ook toe te passen op elementen van het ketenbeleid die tot dan toe minder goed gewaardeerd worden.

4.5 Samenvattend: procesaanpak van de check-fase

- Er is periodiek vastgesteld welke veranderingen in het proces van het ontstaan en verdwijnen van keten hebben plaatsgevonden;
- Er is periodiek vastgesteld of de registratie van de keten actueel en volledig is;
- Er is periodiek vastgesteld wat de reden van het verdwijnen van keten is;
- Er is periodiek vastgesteld wat de voortgang in het proces van het creëren van alternatieve vrijetijdsbesteding is;
- Er is periodiek vastgesteld wat de waardering voor en het gebruik van alternatieve vrijetijdsbesteding is;
- Er is periodiek vastgesteld wat de omvang van het publieke draagvlak voor elementen en resultaten van het keetbeleid is.

5 De act-fase

Op basis van de evaluatie van het ketenbeleid die in de vorige fase van de beleidscyclus is uitgevoerd, wordt in de act-fase het beleidsplan bijgesteld. Dit zodat de geplande resultaten (alsnog) behaald kunnen worden en nieuwe resultaatgebieden en/of beleidsmaatregelen die nodig zijn om de doelstellingen van het lokale ketenbeleid te realiseren, geformuleerd kunnen worden. De act-fase is de afsluitende fase in de beleidscyclus, waarna het ketenbeleid onderdeel wordt van het reguliere beleid van de gemeente.

5.1 Ketenbeleid bijstellen

Op basis van de evaluatie van het ketenbeleid kan besloten worden om het fundament van het ketenbeleid bij te stellen. De processtappen uit deze handleiding ketenbeleid worden dan opnieuw doorlopen, met het fundamentele verschil dat er minder experiment en ontwikkeling nodig is. Er is immers al bekend waar de sterke en zwakke punten in het ketenbeleid zitten. De bijgestelde beleidsnota ketenbeleid zal uiteraard opnieuw door de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders vastgesteld moeten worden.

5.2 Ketenbeleid inbedden in het gemeentelijke beleid

Nadat de eerste volledige beleidscyclus van ketenbeleid ontwikkelen is doorlopen en eventueel is bijgesteld, komt de gemeente voor de fundamentele keuze te staan om het ketenbeleid als een apart beleidsterrein te blijven hanteren, of om het ketenbeleid te integreren bij een overkoepelend beleidsthema. Het gezondheids-, alcohol- of jeugdbeleid zijn de meeste passende thema's om ketenbeleid in te bedden, omdat de risico's van keetbezoek het meest raken aan deze thema's.

Als het ketenbeleid wordt geïntegreerd in het reguliere gemeentelijke beleid, dan is het belangrijk om het ketenbeleid in zijn geheel en met al zijn aspecten onder te brengen op een beleidsterrein. Versnippering van verantwoordelijkheden en activiteiten zal de effectiviteit en efficiëntie van het ketenbeleid doen afnemen en afbreuk doen aan reeds behaalde resultaten.

Wanneer het ketenbeleid ingebed is in het reguliere gemeentelijke beleid, gaat de verantwoordelijkheid voor het ketenbeleid wellicht over naar een andere ambtenaar en wethouder. Het is aan te raden om de expertise en het netwerk van deze ambtelijke en bestuurlijke verantwoordelijken niet zomaar weg te gooien. Het behoud van de relaties met de keetpartners is immers belangrijk. Het overleg van de werkgroep ketenbeleid kan bijvoorbeeld ingebed worden in regulier overleg op de thema's gezondheid, alcohol of jeugd. Tot slot zullen de periodieke evaluatie van de keetproblematiek en het ketenbeleid aandacht blijven vragen en blijft een snelle en adequate reactie van de gemeente bij het constateren van veranderingen in de keetproblematiek of de effectiviteit van het ketenbeleid een voorwaarde voor het succes van effectief integraal ketenbeleid.

5.3 Samenvattend: procesaanpak van de act-fase

- De beleidsnota ketenbeleid is waar nodig herschreven en opnieuw vastgesteld door de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders;
- De gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders hebben een besluit genomen om het ketenbeleid als afzonderlijk beleidsthema te behouden, of om dit in te bedden bij de beleidsthema's gezondheid, alcohol of jeugd.

Bijlage 1: Keetreglement

Keetreglement

Dit keetreglement is uitgereikt aan de keeteigenaar van _____ (naam en locatie keet). Specificaties van deze keet staan in het aangehechte keetregistratieformulier.

De keet is maximaal drie dagen per week _____dag van ____tot____
en zes uur aaneengesloten geopend _____dag van ____ tot____
_____dag van ____ tot ____

Het maximaal aantal keetbezoekers dat, gebaseerd op de oppervlakte van de keet, op een moment aanwezig mag zijn is _____ personen, maar mag het aantal van 20 personen niet overschrijden.

Controle op de keet

- Elk jaar controleert en adviseert de brandweer over de brandveiligheid. Eventuele nieuwe adviezen en eisen die door de brandweer gesteld worden, gelden als aanvulling van het keetreglement
- Elk jaar adviseert de GGD en/of verslavingszorg over de gezondheid van de keetbezoekers
- Elk jaar controleert de politie op de overlast en veiligheid in en om de keet. Eventuele nieuwe adviezen en eisen die door de politie gesteld worden, gelden als aanvulling van het keetreglement.
- Elk jaar controleert en adviseert de gemeente (de gemeentelijke ambtenaar ketenbeleid in samenwerking met de VWA, totdat deze toezichthoudende taak op de Drank- en Horecawet overgaat naar gemeenten, en de lokale toezichthouder verantwoordelijk voor het naleven van de Drank- en Horecawet) op de naleving van wet- en regelgeving. Eventuele nieuwe adviezen en eisen die door de gemeente worden gesteld, gelden als aanvulling van het keetreglement

Het onderstaande mag niet in de keet

- Winst maken op de verkoop van drank, fris of andere versnaperingen
- Alcohol verkopen via een betalingssysteem zoals turven of een gemeenschappelijke pot
- Alcohol schenken aan jongeren onder de 16 jaar
- Alcohol schenken aan keetbezoekers die dronken zijn
- Sterke drank of drugs gebruiken
- Een voorraad alcohol voor meer dan een avond hebben
- Geluids- of parkeeroverlast veroorzaken
- Bezoekers toestaan die geen vrienden zijn van vaste keetleden
- Frituren, kaarsen of open vuur
- Overnachten

De volgende regels gelden voor de keet

- De keet mag niet in overtreding zijn met het bestemmingsplan van de grond waarop de keet staat
- De keet dient van binnen en buiten schoon zijn en afval moet op deugdelijke wijze afgevoerd worden
- Deuren, ramen en nooduitgangen dienen ten alle tijden vrij te zijn

Het volgende moet in de keet aanwezig zijn

- Een ledenlijst (naam, adres, woonplaats, telefoonnummer, geboortedatum en handtekening ouders/voogd/volwassen jongere)
- Afsluitbare asbakken en asverzamelbakken
- Afsluitbare afvalbakken
- Een duidelijk zichtbaar vluchtplan en actieprotocol voor brand
- Een duidelijk zichtbaar huishoudelijk reglement
- Vakkundig geïnstalleerde apparatuur en bedrading die veilig worden gebruikt
- Brandblusmaterialen (zoals brandblusser, rook- en brandmelder)
- Een nooduitgang

Vereisten keeteigenaar

- De keeteigenaar heeft een bewijs van goed gedrag overlegd
- De keeteigenaar heeft een ledenlijst overlegd
- De keeteigenaar ziet actief toe op de naleving van het keetreglement
- De keeteigenaar heeft een huishoudelijk reglement opgesteld
- De keeteigenaar is geïnformeerd over de veiligheids- en gezondheidsrisico's van keten en alcoholgebruik
- De keeteigenaar heeft een homeparty[2] voor ouders van keetleden gefaciliteerd

Naam	
Geboortedatum	
Accepteert de voorwaarden van het keetreglement en de verantwoordelijkheid voor de veiligheid en alcoholgebruik van keetbezoekers in en om de keet	Datum_____ Plaats_____

Vereisten grondeigenaar

- De grondeigenaar heeft een bewijs van goed gedrag overlegd
- De grondeigenaar ziet actief toe op de naleving van het keetreglement
- De grondeigenaar is geïnformeerd over de veiligheids- en gezondheidsrisico's van keten en alcoholgebruik

[2] Tijdens een homeparty krijgen ouders informatie over de gezondheidsrisico's van alcoholgebruik en veiligheidsrisico's in keten. Meer informatie over een homeparty kunt u opvragen bij het Trimbos-instituut.

Naam	
Geboortedatum	
Accepteert de voorwaarden van het keetreglement en de verantwoordelijkheid voor de veiligheid en gezondheid van keetbezoekers in en om de keet	Datum_____ Plaats _____

Akkoord namens de ambtenaar ketenbeleid of toezichthouder.

Naam	
Functie en organisatie	
Verklaart dat dit keetreglement verstrekt wordt aan een keet die aan alle voorwaarden en eisen voldoet	Datum_____ Plaats _____

Bijlage 2: Registratieformulier controle keten

Registratieformulier keten	
Administratie	
Volgnummer keet	
Volgnummer keet registratieformulieren	
Status keetreglement	Nog niet uitgereikt/uitgereikt/ingetrokken
De toezichthouder	
Naam	
Functie	
Organisatie	
Aard registratie	Melding toezichthouder/melding keet/eerste controle/controle na waarschuwing/periodieke controle/anders, namelijk .....
Datum bezoek	
Tijd bezoek	Van _____ tot _____
Gesproken met	
Bijzonderheden	
De keeteigenaar	
Naam	
Adres	
Postcode en woonplaats	
Telefoonnummer	
Emailadres	
Burgerservicenummer	
Geboortedatum	
Accepteert de voorwaarden van het keetreglement en de verantwoordelijkheid voor de veiligheid en alcoholgebruik van keetbezoekers in en om de keet	Datum _____ Plaats _____
De grondeigenaar	

Naam	
Adres	
Postcode en woonplaats	
Telefoonnummer	
Emailadres	
Burgerservicenummer	
Geboortedatum	
Accepteert de voorwaarden van het keetreglement en de verantwoordelijkheid voor de veiligheid en alcoholgebruik van keetbezoekers in en om de keet keet	Datum _____ Plaats _____

De keet	
Naam van de keet	
Openingstijden	_____ dag van _____ tot _____ _____ dag van _____ tot _____ _____ dag van _____ tot _____
Keet in- of uitpanding gevestigd in (foto bijvoegen)	Inpandig/uitpandig, namelijk in een woonhuis/ruimte aangrenzend aan huis/vrijstaande ruimte/anders, namelijk:.....
Oppervlakte keet	_____ m^2
Hoogte keet	_____ m
Exacte locatie keet (kadastrale tekening of schets)	
Veiligheid in de keet Aantal nooduitgangen (extra deur of raam (minimaal 50x80 cm) van binnenuit zonder sleutel te openen)	
Noodverlichting	Ja/nee
Rook- en brandmelder	Ja/nee
Brandblusser (schuimsproei- o f poederblusser van 6 kilo of CO^2 blusser van 5 kilo)	Ja/nee
Branddeken	Ja/nee
Brandvertragende bouwconstructie	Ja/nee
Brandvertragende versieringen	Ja/nee
Inrichting	Banken/tafels/stoelen/kasten/anders, namelijk: .....
Verwarming	Geen/gaskachel/houtkachel/petroleumkachel/elektrische kachel/ anders, namelijk: .....

Veilige elektrische aansluiting en schakelingen	Ja/nee
Roken in de keet toegestaan	Ja/nee
Gesloten asbakken en asverzamel-bakken aanwezig	Ja/nee/niet van toepassing want roken is niet toegestaan
Vluchtplan en actieprotocol bij brand zichtbaar opgehangen	Ja/nee
Huishoudelijk reglement zichtbaar opgehangen	Ja/nee
De keetleden	
Aantal vaste keetleden	_____ personen
Leeftijd keetleden	Tussen _____ en _____ jaar
Introducés toegelaten	Ja/nee/soms/alleen vrienden/alleen tijdens feesten/altijd/ anders, namelijk: .....
Ledenlijst (naam, adres, woonplaats, telefoonnummer, geboortedatum en handtekening ouders/voogd/ volwassen jongere)	Ja/nee
Betrokkenheid ouders	Geen/afspraken/controle en toezicht/aanwezig/anders, namelijk: .....
Alcohol in de keet	
Drank in de keet	Nee/zwak alcoholisch/sterk alcoholisch/beiden
Drugs in de keet	Nee/ja, namelijk: .....
Professionele uitstraling bar	Ja/nee
Betaling van drank	Zelf meenemen/turflijst/pot/vaste bijdrage per periode/per drankje/anders namelijk: .....
Winstoogmerk	Geen/kleine winst/winstoogmerk/anders, namelijk: .....
Aanschaf van drank	Jongeren/keeteigenaar (jongere)/keeteigenaar (ouder)/ ouders/anders, namelijk: .....

Voorraad drank in verhouding tot omvang aantal keetleden	Weinig/gepast/veel
Afspraken drankgebruik	Nee/ouders houden toezicht/onderlinge afspraken/anders, namelijk: .....
Schenken van alcohol aan jongeren onder de 16?	Ja/nee
Schenken van alcohol aan jongeren die dronken zijn?	Ja/nee
Deelgenomen aan homeparty?	Ja/nee
Conclusie	
Type keet	Huiskamerkeet/buurtkeet/(semi-)commerciële keet
Overtreding wetgeving	Nee/ja, namelijk
Overtreding standaard huishoudelijk reglement	Nee/ja, namelijk
Onmiddellijke interventie nodig van	Gemeente/jeugdwerk/brandweer/VWA/politie/anders namelijk
Toegestaan aantal keetbezoekers	_____ personen
Risico's	Alcoholgebruik/drugsgebruik/(ongewenste) seksuele handelingen/radicale overtuigingen/brandveiligheid/sociale veiligheid/anders namelijk
Actie	Geen/keetreglement verstrekken of verlengen/waarschuwing/keetreglement intrekken

Bijlage 3: Registratieformulier gesloten keten

Registratieformulier gesloten keten	
Volgnummer keet	
Datum van signaleren keet	
Datum van ingang keetreglement	
Datum van handhaving (sluiten keet)	
Datum van fysieke opheffing keet	
Investering qua bezoeken aan de keet	..... bezoeken door toezichtouder gemeente ..... bezoeken door ambtenaar ketenbeleid ..... bezoeken door jeugdwerk ..... bezoeken door VWA ..... bezoeken door brandweer ..... bezoeken door politie ..... bezoeken door GGD/verslavingzorg ..... bezoeken door
Investering qua communicatie met de keet (anders dan bezoeken)	..... uren van toezichthouder gemeente ..... uren van ambtenaar ketenbeleid ..... uren van jeugdwerk ..... uren van VWA ..... uren van brandweer ..... uren van politie ..... uren van GGD/verslavingzorg ..... uren van.....
Incidenten betreffende de keet (beschrijf incident(en) en oplossing/reactie)	
Reden opdoeken keet	Handhaving/ondergedoken/jongeren zijn gaan werken of studeren in de stad/jongeren zijn gebruik gaan maken van alternatieven voor vrijetijdsbesteding/anders namelijk.....
Hoe is de keet opgedoekt	Keet is nog volledig ingericht/de keet is leeggehaald/de keet is in brand gestoken/de inboedel is in brand gestoken/ anders namelijk.....
Lessen voor het ketenbeleid (plus- en minpunten)	

Colofon

Opdrachtgever
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Auteurs
Verwey-Jonker Instituut:
Mr. drs. L.F. Drost, Mr. A.G. Mein

STAP:
Drs. M. Moll, Drs. J. Mulder

Ratio Research:
Drs. I. de Groot

Februari 2010
70851/B5426-GMD15